

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ХАРЧОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ
Навчально-науковий інститут економіки і управління

Кафедра фінансів

«До захисту в ЕК»

Директор інституту

О. О. Шеремет

«__» _____ 2021 р.

«До захисту допущено»

Завідувач кафедри

Л. В. Шірінян

«__» _____ 2021 р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
НА ЗДОБУТТЯ ОСВІТНЬОГО СТУПЕНЯ МАГІСТР

зі спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»
(код і назва спеціальності)

освітньо-професійної програми Фінанси, банківська справа та страхування
на тему: **«Закономірності та перспективи розвитку ринку банківських послуг»**

Виконала: здобувачка 2 курсу, групи 4

Костовська Віолетта Євгеніївна
(прізвище та ініціали)

Керівник: Толстенко Оксана Юріївна
(прізвище та ініціали)

(підпис)

Рецензент: Кудренко Н.В.
(прізвище та ініціали)

(підпис)

Засвідчую, що в цій кваліфікаційній роботі немає запозичень із праць інших авторів без відповідних посилань.

Здобувачка _____
(підпис)

Київ – 2021 р.

Динаміка показників конкуренції в період 2015-2019 за даними НБУ.; табл. 8. Аналіз змін показників банківського сектору України табл. 9. Динаміка кредитування в банківському секторі України; табл. 10. Порівняння різних видів банківського обслуговування; табл. 11. Динаміка використання ДБО на ринку банківських послуг України

6. Консультанти розділів проекту (роботи)

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв
I	Толстенко О.Ю.		
II	Толстенко О.Ю.		
III	Толстенко О.Ю.		

7. Дата видачі завдання 19 жовтня 2020 року

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів дипломного проекту (роботи)	Строк виконання етапів проекту (роботи)	Примітка
1	Вибір теми, написання заяви і узгодження плану кваліфікаційної роботи з керівником	15.10.2020	
2	Робота над 1-м розділом та перевірка керівником	09.11.2020	
3	Робота над 2-м розділом та перевірка керівником	30.11.2020	
4	Робота над 3-м розділом та перевірка керівником	21.12.2020	
5	Оформлення готової роботи на попередній захист	24.12.2020	
6	Подання кваліфікаційної роботи з підтвердження керівника на перевірку академічного плагіату.	22.01.2021	
7	Підпис остаточного варіанту роботи завідувачем кафедри	03.02.2021	

Здобувач

_____ (підпис)

Костовська В.Є.

_____ (прізвище та ініціали)

Керівник роботи

_____ (підпис)

Шірінян Л.В.

_____ (прізвище та ініціали)

АНОТАЦІЯ

Костовська В. Є. «Закономірності та перспективи розвитку ринку банківських послуг»

Кваліфікаційна робота на отримання освітньо-кваліфікаційного рівня «магістр» за спеціальністю 072 «Фінанси, банківська справа та страхування» – Національний університет харчових технологій. Київ, 2021.

Кваліфікаційна робота присвячена дослідженню сутності, закономірностей, теоретичних основ і практичних аспектів і перспектив розвитку ринку банківських послуг України.

Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, переліку використаних джерел.

У вступі обґрунтовано актуальність теми та сформульовано мету та завдання дослідження, наведено інформаційну базу та практичну цінність.

У першому розділі розкрито теоретичні основи та сутність ринку банківських послуг, економіко-правові засади створення ринку банківських послуг, визначено фактори і умови, що впливають на розвиток ринку банківських послуг.

Другий розділ присвячено дослідженню основних закономірностей ринку банківських послуг в сучасних умовах, виконано аналіз еволюцію становлення ринку банківських послуг України, пораховано кількісні та вартісні показники ринку банківських послуг.

Третій розділ присвячено перспективам розвитку ринку банківських послуг, дистанційному банківському обслуговуванню як інновації і перспективному каналу дистрибуції банківських послуг.

Ключові слова: *ринок банківських послуг, закономірності, перспективи розвитку, фактори, показники ринку, дистанційне банківське обслуговування.*

АНОТАЦІЯ

Kostovska V. E. «Regularities and prospects for the development of the banking services market»

Master work in Master's Degree in the specialty 072 «Finance, Banking and Insurance». National University of Food Technology, Kyiv, 2021.

The master's thesis is devoted to the study of the regularities, theoretical foundations and practical aspects and prospects of the banking services market of Ukraine.

The work consists of an introduction, three sections, conclusions, a list of literature.

The introduction substantiates the relevance of the topic and formulates the purpose and objectives of the study, provides information base and practical value.

The first section reveals the theoretical basis and essence of the banking services market, gives economic and legal principles of creating a banking services market, identifies factors and conditions that affect the development of the banking services market.

The second section is devoted to the study of the basic laws of the banking services market in modern conditions, analyzes the evolution of the banking services market of Ukraine, calculates the quantitative and cost indicators of the banking services market.

The third section is devoted to the prospects of the banking services market, remote banking as an innovation and a promising distribution channel for banking services.

Ключові слова: banking services market, regularities, development prospects, factors, market indicators, remote banking .

ЗМІСТ

ВСТУП.....	6
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВІ ТА СУТНІСТЬ РИНКУ БАНКІВСЬКИХ ПОСЛУГ.....	8
1.1. Економічна сутність банківських послуг та ринку банківських послуг.....	8
1.2 Економіко-правові засади створення ринку банківських послуг...	13
1.3. Фактори і умови, що впливають на розвиток ринку банківських послуг.....	20
Висновки до розділу 1.....	23
РОЗДІЛ 2. ОСНОВНІ ЗАКОНОМІРНОСТІ РИНКУ БАНКІВСЬКИХ ПОСЛУГ УКРАЇНИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ.....	24
2.1. Еволюція становлення ринку банківських послуг в період незалежності України.....	24
2.2. Кількісні та вартісні показники ринку банківських послуг.....	28
2.3. Закономірності розвитку конкуренції на ринку банківських послуг.....	33
Висновки до розділу 2.....	38
РОЗДІЛ 3. ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ РИНКУ БАНКІВСЬКИХ ПОСЛУГ.....	40
3.1. Перспективи і ризики розвитку ринку банківських послуг.....	40
3.2. Дистанційне банківське обслуговування як інновація і перспективний канал дистрибуції банківських послуг.....	43
Висновки до розділу 3.....	58
ВИСНОВКИ.....	60
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	63

ВСТУП

Актуальність теми. Банки здійснюють інвестиційну діяльність, кредитують населення і бізнес і таким чином формують ВВП країни. Як гравці на ринку банківських послуг вони конкурують між собою. Саме тому виникає потреба у дослідженні та виявленні закономірностей та перспектив розвитку ринку банківських послуг з врахуванням взаємодії банків, впливу на економічні показники галузі та з позицій законодавчих вимог.

Вирішенню актуальних проблем ринку банківських послуг присвячені роботи вчених Г. Т. Карчевої, Н. І. Корецької, І. О. Лютого, В. І. Міщенко, Н. В. Радової, Т. В. Сак, С. А. Чернової, В. Л. Рашкован, Л. В. Шірінян. Однак, не розкритими повною мірою залишаються питання щодо закономірностей і середньострокових перспектив розвитку ринку банківських послуг.

Метою дипломної роботи є дослідження сутності, закономірностей, теоретичних основ і практичних аспектів і перспектив розвитку ринку банківських послуг України.

Завданнями дипломної роботи є:

- з'ясувати економічну сутність банківських послуг та ринку банківських послуг;
- визначити економіко-правові засади створення ринку банківських послуг;
- дослідити фактори і умови, що впливають на розвиток ринку банківських послуг;
- розкрити етапи становлення ринку банківських послуг в період незалежності України;
- провести аналіз кількісних та вартісних показників ринку банківських послуг;
- провести аналіз закономірностей розвитку конкуренції на ринку банківських послуг;
- запропонувати перспективні напрями і окреслити ризики розвитку ринку банківських послуг;

- дослідити дистанційне банківське обслуговування як інновацію і перспективний канал дистрибуції банківських послуг.

Об'єктом дослідження є ринок банківських послуг України.

Предметом дослідження є закономірності, теоретичні і практичні аспекти і перспективи розвитку ринку банківських послуг України.

Методи дослідження. В роботі використовувалися систематизація та узагальнення даних, статистичний аналіз, групування, порівняння, графічний аналіз., кореляційний аналіз, елементи фінансового аналізу для визначення показників.

Інформаційна база включає у себе наукові доробки дослідників та підручники з теми, звіти та аналітичні видання НБУ, законодавство та законодавчо-правові документи, Постанови та інструкції НБУ, інтернет-ресурси.

Практичне значення. Одержані результати можуть бути використані в навчальному процесі та для підготовки статей за темою. Висновки та положення диплому можуть бути використані уповноваженими органами для регулювання ринків послуг.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВІ ТА СУТНІСТЬ РИНКУ БАНКІВСЬКИХ ПОСЛУГ

1.1. Економічна сутність банківських послуг та ринку банківських послуг

Для проведення аналізу ринку банківських послуг необхідно з'ясувати сутність поняття «банківська послуга». Банківські послуги важливі для задоволення потреб населення і бізнесу через депозитні операції та надання кредитів.

Зарубіжні дослідники під поняттям «банківська послуга» розуміють операції та угоди, що здійснюють банки, тому розглядають банківські операції як різновид банківських послуг.

Дослідник П. Роуз до банківських послуг відносить споживчий кредит, управління грошовими ресурсами, управління потоками готівки, лізинг та продаж пенсійних планів [1, с. 5].

Вчений Ж. Матук вважає, що банківська послуга являє собою задоволенням фінансового попиту клієнтів [2, с. 295].

У економічній літературі поняття «банківська послуга» визначається з двох позицій: з одного боку, як масова операція, а з іншого, – як операція за дорученням клієнта і на користь останнього [3-4].

К. Гавальда і Ж. Стуфле наголошують на тому, що приймання вкладів і розподіл кредитів залишаються основними послугами банків [5-6].

Автор О. М. Іванов розглядає діяльність банку, спрямовану на створення оптимальних умов для залучення тимчасово вільних ресурсів і задоволення потреб клієнтів та отримання прибутку [7, с. 59].

О.І. Лаврушин розглядає банківські послуги як операції банку, що задовольняють певні потреби клієнта і проведення банківських операцій за дорученням останнього за визначену плату.

Сутність «банківської послуги» може бути розкрито через поняття «фінансова послуга». Згідно з законодавством України фінансові послуги - це «операції з фінансовими активами, що здійснюються в інтересах третіх осіб» [8]. Тобто можна стверджувати, що банківські послуги є складовим елементом фінансових послуг.

Український вчений Н.М. Перепечай говорить про результат комплексної діяльності банку, який становить економічні блага для задоволення певних потреб людини при проведенні банківських операцій [9, с. 134].

Дослідник О.В. Дзюблюк розглядає банківську послугу як форму вираження взаємин між клієнтом і банком (через комплекс банківських операцій) і як результат діяльності банку, спрямований на оптимальне забезпечення потреб клієнтів й отримання прибутку банком [10, с. 60].

Інша думка про банківські послуги спирається на визначені з позицій сукупності форм мобілізації й використання фондів фінансових ресурсів для здійснення кредитних, інвестиційних, депозитних та інших операцій, для фінансового забезпечення процесу виробництва, виконаних робіт і надання послуг [11, с. 150].

Вітчизняні автори В.П. Ходаківська і О.Д. Данілов вважають, що банківські послуги є відмінними від активних та пасивних операцій видами діяльності банків, надання яких здійснюється в процесі виконання цих операцій [12, с. 124].

На співвідношення понять «банківська послуга» та «фінансова послуга» посилається дослідник І.А. Безклубий, який вважає що надання банківських послуг є професійною діяльністю банківської установи, спрямованою на задоволення потреб клієнта із метою отримання прибутку і за умови укладення договору [13, с. 55].

Відмінність банківських операцій від банківських послуг проявляється в тому, що операції здійснюються у грошовій формі і відображають грошові потоки через банки, а послуги – це діяльність банку, що направлена на супроводження та оптимальне виконання банківських операцій [14-15].

У фаховій літературі використовують також поняття «банківського продукту» разом із банківською послугою. Т.Д. Косова та О.Р. Циганов визначають «банківську послугу» як форму банківського продукту в той час, як комісійно-посередницькі операції не створюють банківських послуг [16, с. 7].

Незважаючи на тісний взаємозв'язок даних понять, варто визначити існуючі відмінності у тлумаченні, що обумовлено специфікою їх формування та надання таких послуг клієнтам (табл.1.1).

Таблиця 1.1

Тлумачення понять «банківська послуга», «банківський продукт» та «банківська операція» [14-15]

Поняття	Тлумачення
Банківська послуга	- різновид банківських операцій; - види діяльності банку, що направлені на супроводження та оптимальне виконання банківських операцій; - одна з форм банківського продукту, що виражається активними та пасивними операціями; - кінцевий результат діяльності банку.
Банківська операція	- прояв банківських функцій на практиці; - представляє весь спектр банківських послуг; - здійснюється в грошовій формі, відображає грошові потоки у різних фазах відтворення, що проходять безпосередньо через банки; - виробничий процес діяльності банку.
Банківський продукт	- комплекс взаємопов'язаних послуг та операцій банку, спрямований на задоволення потреб клієнтів в окремих видах банківської діяльності; - форма представлення банківської послуги на ринку; - кінцевий результат діяльності банку.

Можна узагальнити, що банківська послуга являє собою сукупність дій банку на замовлення клієнта на основі платності, спрямованих на задоволення

потреб останнього. Банківські операції – процес, спрямований на використання наявних потужностей відповідних підрозділів банків для реалізації відповідного банківського продукту. Банківський продукт – комплекс взаємопов'язаних послуг і операцій банку, спрямованих на задоволення потреб клієнтів в окремих видах банківської діяльності.

Дослідники наголошують на певних рисах «банківських послуг» [10-17]:

- не мають конкретної товарної форми, тобто є абстрактними;
- набувають реальних рис через договір;
- використання грошей в різних формах (готівка, запис або документ);
- тривалість в часі;
- охоплення активних і пасивних операцій банків;
- вчинення юридичних і фактичних дій;
- не потрібні додаткові ресурси;
- можуть надавати й парабанківські установи.

Перелік банківських послуг був пояснений СОТ у 1995 році у тексті Генеральної угоди з торгівлі послугами (ГАТС) [14-15]:

- прийняття депозитів та вкладів від населення;
- надання кредитів, включаючи факторинг та фінансування комерційних операцій;
- фінансовий лізинг;
- послуги оплати та переказу коштів, включаючи кредитні, дебетові та платіжні картки, дорожні чеки та банківські рахунки;
- послуги надання гарантій та поручительства;
- участь в емісії цінних паперів, в тому числі андеррайтинг і розміщення через посередників та надання послуг щодо такого випуску;
- брокерські послуги на грошовому ринку;
- управління активами, інвестиціями, пенсійним фондом, опікунське зберігання, депозитарні та трастові послуги;
- розрахунково-клірингові послуги щодо фінансових активів;

- надання та передача фінансової інформації, обробка фінансових даних постачальників інших фінансових послуг;
- консультативні, посередницькі та інші допоміжні фінансові послуги по всіх вищезазначених видах діяльності.

Антимонопольний комітет України дає тлумачення «банківських послуг», до яких відносить [18, с. 21]:

- 1) залучення у вклади (депозити) коштів та банківських металів від необмеженого кола юридичних і фізичних осіб;
- 2) відкриття та ведення поточних рахунків клієнтів, у тому числі у банківських металах, та рахунків умовного зберігання;
- 3) послуги з кредитування та розміщення залучених у вклади (депозити), у тому числі на поточні рахунки, коштів та банківських металів від свого імені, на власних умовах та на власний ризик.

Банківське законодавство передбачає здійснення банками інших операцій, зокрема надання гарантій, які передбачають їх виконання у грошовій формі, які за своєю природою належать до кредитних операцій.

Економічна сутність ринку банківських послуг. Поняття «ринок банківських послуг» має ключову складову «ринок», яку необхідно розтлумачити як самостійну категорію.

Вчений-економіст П. Самуельсон вважає ринок механізмом, за допомогою якого покупці й продавці взаємодіють, щоб визначити ціну і кількість товару [19, с.75].

Дослідник Ф. Кетлер розглядає ринок з позиції «сфери потенційних обмінів» [20, с.18].

Автор Смагін В.Л. трактує поняття ринку як систему економічних відносин між індивідами в сфері товарно-грошового обміну [21, с. 11].

Більшість авторів наголошують, що ринок повинен містити три обов'язкові складові: представника попиту (покупця); представника пропозиції (продавця); об'єкт обміну (товари і послуг).

Огляд робіт показує, що у фаховій літературі досить часто вживаються подібні дефініції «ринок банківських послуг» та «банківський ринок».

Автори Ткачук В.В. і Ніколаєва Т.П. визначають ринок банківських послуг як сферу економічних відносин щодо попиту і пропозиції на банківські продукти [22, с. 220; 23, с. 76].

Лютий І.О. [24, с.716] і Нікітін А.В. [25, с.11] трактують його як сукупність існуючих і потенційних клієнтів банку.

Дослідник Дзюблюк О.В. говорить про соціально-економічне середовище, систему економічних відносин з продукування та обміну специфічного товару – банківської послуги [26, с. 24].

Таким чином, ринок банківських послуг відповідає за обмінно-перерозподільні відносини щодо купівлі-продажу специфічного товару – грошей і формує попит і пропозицію та ціну на цей товар. З позицій учасників ринку він являє собою середовище, в якому присутні органи регулювання ринку, банківські установи, які пропонують банківські послуги, та споживачі банківських послуг.

1.2. Економіко-правові засади створення ринку банківських послуг

Згідно з Законом України «Про банки і банківську діяльність» банківська система України складається з НБУ та інших банків, а також філій іноземних банків [27]. Це означає, що ринок банківських послуг має включати не лише банки, а й органи державного регулювання ринку.

Згідно з законодавством учасниками банку можуть бути фізичні та юридичні особи, а також Держава Україна в особі Кабінету Міністрів України або уповноважених ним органів. Процес набуття статусу банку і права на здійснення банківської діяльності наведено на рис. 1.1.

	Етап 1	Етап 2	Етап 3	Етап 4
Процес створення банку	Погодити статут з НБУ (стягується плата у розмірі 51 260 грн за розгляд документів НБУ, НБУ приймає рішення про погодження статуту або про відмову в погодженні статуту не пізніше тримісячного строку з дня подання повного пакета документів)	Реєстрація юридичної особи (мінімальний статутний капітал на момент реєстрації - не менше 500 млн грн)	Подання документів на отримання банківської ліцензії (стягується плата у розмірі 35 890 грн за розгляд документів НБУ, розгляд триває 2 місяці)	НБУ надає банківську ліцензію та вносить відомості до Державного реєстру банків (одночасно)

Рис. 1.1. Етапи створення банківської установи в Україні

Слід також звернути увагу на відмінностях між банками державного сектору та банками, у яких відсутня державна частка. Приміром, існують відмінності у функціях наглядової ради державного та недержавного банків (табл. 1.2).

Таблиця 1.2

**Відмінності в діяльності наглядових рад
державних банків і приватних банків [18, с. 30]**

	Державні банки	Банки, у яких відсутня державна частка
Склад	9 членів (6 незалежних, 3 призначених КМУ за поданням Президента України, Профільного комітету ВРУ, до предметів відання якого належать питання банківської діяльності)	Не менше 5 членів (з них не менше як одну третину мають складати незалежні члени)
Функції	Управління банком, контроль та регулювання діяльності виконавчого органу, захист прав вкладників, кредиторів та держави як акціонера	Здійснює контроль за діяльністю виконавчого органу, захист прав вкладників, інших кредиторів та членів банку.

Наглядова рада державного банку, на відміну від ради банку, у якого відсутня державна частка, складається з незалежних членів та представників держави.

Крім того, функції з управління правами держави в державному банку здійснює Кабінет Міністрів України (табл. 1.3).

Відмінності між банками державного сектору та іншими банками [18, с.30]

Банки, у яких відсутня державна частка	Банки державного сектору
<p>Рішення про створення банку, а саме:</p> <ul style="list-style-type: none"> - рішення єдиного засновника або протокол із рішенням зборів засновників про створення новоствореному банку, розміщення його акцій та іншими рішеннями, передбаченими нормативно-правовим актом Комісії з цінних паперів щодо реєстрації випусків акцій під час заснування акціонерних товариств, або його засвідчену копію; - договір про створення новоствореному банку (засновницький договір), що містить положення, визначені Законом України «Про акціонерні товариства» та нормативно-правовому акті Комісії з цінних паперів щодо реєстрації випусків акцій під час заснування акціонерних товариств, або його засвідчену копію (не подається в разі заснування новоствореного банку однією особою); - рішення єдиного засновника або протокол із рішенням установчих зборів про заснування новоствореному банку, затвердження його статуту, результатів розміщення акцій, обрання ради та правління новоствореного банку, призначення його головного бухгалтера, затвердження бізнес-плану новоствореного банку та іншими рішеннями, передбаченими нормативно-правовим актом Комісії з цінних паперів щодо реєстрації випусків акцій під час заснування акціонерних товариств, або його засвідчену копію. 	<p>Копія постанови Кабінету міністрів України про створення державного банку</p>
<p>Документи щодо засновників банку:</p> <ul style="list-style-type: none"> - документи для ідентифікації всіх засновників новоствореного банку; - анкети кожного із засновників новоствореного банку за формою, затвердженою розпорядчим актом НБУ та розміщено на сторінці офіційного Інтернет-представництва НБУ; - документи для оцінки ділової репутації всіх засновників новоствореного банку; - документи для оцінки фінансового / майнового засновників новоствореного банку; 	<p>Документи не подаються – НБУ не здійснює оцінку ділової репутації та фінансового стану держави</p>
<p>Документи для погодження набуття істотної участі в новоствореному банку особами, які набудуть опосередкованої істотної участі в новоствореному банку після його державної реєстрації як юридичної особи</p>	<p>Документи не подаються</p>

Гарантування вкладів фізичних осіб у разі неплатоспроможності банків. У разі встановлення неплатоспроможності банку та його подальшої ліквідації залучається Фонд гарантування вкладів фізичних осіб (Фонд). Правові, фінансові та організаційні засади функціонування системи гарантування вкладів фізичних осіб визначено Законом України «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб» [28]. Отже, Фонд гарантування вкладів фізичних осіб

також являє собою одним з органів державного регулювання ринку банківських послуг.

Участь банків у Фонді є обов'язковою, що гарантує вкладникам банків відшкодування коштів за вкладом у розмірі 200 тис. грн, у разі виведення банку з ринку.

Відповідно до інформації, наведеної на офіційному веб-сайті Фонду, станом на [29]:

01.01.2018 учасниками Фонду було 83 банки;

01.01.2019 – 77 банків;

01.01.2020 – 74 банки.

Загальна сума коштів, акумульованих Фондом на 01.01.2018, становила 14,7 млрд грн, на 01.01.2019 – 14,3 млрд грн, на 01.01.2019 – 11,7 млрд грн. Отже, система гарантування вкладів фізичних осіб – це механізм захисту прав і законних інтересів вкладників банків, зміцнення довіри до банківської системи України, стимулювання залучення коштів у банківську систему України.

Для АТ «Ощадбанк» участь у Фонді не є обов'язковою, чим фактично для нього створено переваги, які ставлять його у привілейоване становище стосовно інших банків, у тому числі банків державного сектору.

Відповідно до існуючих норм банки державного сектору наділяються виключними правами на надання банківських послуг в окремих сегментах ринку банківських послуг. До таких актів належать, зокрема, Закони України:

«Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби», прийнятий у– 1992 році;

«Про культуру», прийнятий у 2010 році;

«Про вищу освіту», прийнятий у 2014 році;

«Про ринок електричної енергії», прийнятий у 2017 році;

«Про виконавче провадження», прийнятий у 2016 році;

«Про науку та науково-технічну діяльність», прийнятий у 2015 році;

«Про бібліотеки та бібліотечну справу», прийнятий у 1995 році [18, с.53].

Відповідно до Закону України «Про Кабінет Міністрів України» Кабінет Міністрів України видає обов'язкові для виконання акти постанови і розпорядження [30]. На ринку банківських послуг Кабінет Міністрів України, зокрема здійснює через Міністерство фінансів функції з управління корпоративними правами держави у державному банку та виконує функції вищого органу управління державного банку.

Міністерство фінансів забезпечує здійснює управління корпоративними правами державних банків та готує плани їх продажу; формує та проводить державну фінансову політику щодо розвитку ринку фінансових послуг, розвитку державних банків, державної іпотечної установи та інших фінансових установ; затверджує порядок проведення відкритого конкурсу з визначення уповноважених банків, через які здійснюватиметься виплата заробітної плати працівникам бюджетних установ, та проводить зазначений конкурс; проводить відбір банків, що залучаються до реалізації спільних з міжнародними організаціями проектів.

Одним з пріоритетних напрямів роботи міністерства є реформування державного банківського сектору. Мета держави – зменшити частку ринку державних банків до 25 % до 2025 року шляхом продажу мажоритарних пакетів акцій іноземним та місцевим стратегічним інвесторам, міжнародним фінансовим організаціям, а також за допомогою здійснення первинного розміщення акцій. Вже створюються всі необхідні передумови для вступу міжнародних фінансових організацій до капіталу банків АТ «Ощадбанк», АТ КБ «ПриватБанк», АТ «Укрексімбанк». Отже, Кабінет Міністрів України здійснює вплив на ринок банківських послуг, шляхом прийняття постанов та розпоряджень, які в обов'язковому порядку погоджуються з Мінфіном, який забезпечує формування та реалізує, зокрема, державну фінансову, бюджетну політику. При цьому саме Кабінет Міністрів України є відповідальним за управління об'єктами державної власності.

Відповідно до Закону України «Про Національний банк України» банківське регулювання – це одна із функцій НБУ, яка полягає у створенні

системи норм, що регулюють діяльність банків, визначають загальні принципи банківської діяльності, порядок здійснення банківського нагляду, відповідальність за порушення банківського законодавства [31].

НБУ здійснює функції банківського регулювання і нагляду за діяльністю банків та банківських груп. Форми державного регулювання діяльності банків наведено на рис. 1.2.

Рис. 1.2. Форми державного регулювання діяльності банків [31]

НБУ виступає кредитором останньої інстанції для банків і організує систему рефінансування; встановлює для банків правила проведення банківських операцій, бухгалтерського обліку і звітності, захисту інформації, коштів та майна. З метою забезпечення виконання вказаних завдань НБУ здійснює банківське регулювання шляхом встановлення для банків обов'язкових економічних нормативів, а також проводить оцінку стійкості банків.

Вимоги до платоспроможності банків. Банки повинні підтримувати належний рівень платоспроможності. НБУ встановлює для банків нормативи достатності (адекватності) регулятивного капіталу, що дає можливість оцінити здатність банку своєчасно та повному обсязі розрахуватися за своїми зобов'язаннями [32]. Для забезпечення належного рівня платоспроможності НБУ може, зокрема, встановлювати співвідношення регулятивного капіталу до сукупних активів банку та його зобов'язань, норматив достатності основного капіталу, мінімальний розмір регулятивного капіталу. Для уникнення загрози інтересам вкладників і кредиторів НБУ має право вимагати від банку збільшення розміру резервів щорічних відрахувань до них.

Антимонопольний комітет України є державним органом із спеціальним статусом, метою діяльності якого є забезпечення державного захисту конкуренції у підприємницькій діяльності. Відповідно до статті 4 Закону України «Про захист економічної конкуренції» [33]:

- органи влади зобов'язані сприяти розвитку конкуренції та не вчиняти будь-яких неправомірних дій, які можуть мати негативний вплив на конкуренцію;
- органи державної влади з відповідною компетенцією проводять моніторинг ринків відповідних галузей з метою аналізу та прогнозування їх розвитку;
- органи влади зобов'язані сприяти Комітету у здійсненні його повноважень у сфері підтримки й захисту економічної конкуренції, обмеження монополізму та контролю за додержанням законодавства.

Саме тому Антимонопольний комітет України теж можна віднести до органів державного регулювання ринку банківських послуг.

Отже, з позицій інституційної складової ринок банківських послуг є економічним середовищем, в якому присутні органи регулювання ринку у вигляді НБУ та інших установ, банківські установи, які пропонують банківські послуги населенню і бізнесу і формують пропозицію банківських послуг (грошей), та споживачі банківських послуг, які формують попит на банківські послуги (гроші та банківські ресурси).

1.3. Фактори і умови, що впливають на розвиток ринку банківських послуг

Банківська послуга виступає ключовим елементом ринку банківських послуг і перебуває під впливом різних чинників. Можна виділити найбільш істотні фактори, що впливають на розвиток ринку банківських послуг (рис. 1.3).

Рис. 1.3. Систематизація факторів впливу на розвиток ринку банківських послуг

Розглянемо наведені фактори. Економічна ситуація значно впливає на можливості банків і поведінку потенційних клієнтів банків. В Україні проведення економічних реформ супроводжується інфляцією і низькою купівельною спроможністю населення. Світова фінансова криза 2008 р. і світова пандемія КОВИД-19 призвели до скорочення багатьох видів виробництва (автомобілебудування, виробництво металу і т. д.), спричинили за собою скорочення числа робочих місць по всьому світу і, як наслідок, обширне безробіття. Доходи населення України також скоротилися, що

позначилося на рівні споживання всіх категорій послуг, у тому числі банківських.

Ще одним важливим фактором, що впливає на банківську діяльність, є конкуренція. Український ринок банківських послуг характеризується нерівномірним розподілом послуг і слабкою конкуренцією. Частина державних банків, що обслуговують бюджетні рахунки, має доступ до бюджетних коштів, і одержувані ними дешеві, довгострокові або постійно оновлюванні ресурси набувають вирішального значення в забезпеченні ліквідності кредитної організації. Наявність 4-х банків з державною участю, які працюють на тому ж ринку призводить до домінування державних банків і стримує конкуренцію. Лідируючу роль на ринку надання банківських послуг відіграють «Приватбанк», «Ощадбанк», «Укргазбанк» та «Укрексімбанк».

Наступним фактором є довіра до банків і банківської системи, що сприяє успішному розвитку. Довіра як психологічний фактор знаходить своє відображення в поведінці споживачів [34, с. 19]. У розвинутих ринках ставлення людей до ринкових інститутів носить довгостроковий характер, заснований на історичному досвіді. Для України фактор довіри населення залишається поза увагою. Вона формується в процесах оцінювання рівня відкритості та доступності інформації для клієнтів про діяльність банку, державного регулювання діяльності банків, продуктивного розв'язання виникають у процесі взаємодії клієнта з банком проблем.

Підвищенню довіри повинен сприяти Закон України «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб». Наразі максимальна сума, яку гарантовано отримає вкладник у разі банкрутства кредитної організації, обмежується 200 тис. грн. [28]. Сьогодні така межа є значно меншою, ніж в інших країнах світу. Приміром, в Німеччині вона становить близько 100 тис. євро.

Важливим фактором є банківська інфраструктура. Нерозвиненість банківської інфраструктури гальмує розвиток банківських послуг як у регіонах, так і на території всієї країни. Створення та ефективне

функціонування кредитних бюро і розвиток рейтингових агентств будуть сприяти поліпшенню інформаційного забезпечення банківської діяльності.

Як ми показали у попередньому аналізі, ринок банківських послуг функціонує в правових рамках. Неадекватність нормативно-правової бази, що регулює банківську діяльність, гальмує розвиток банківських послуг в регіонах.

Науково-технологічних факторів впливу нині стають ключовими факторами впливу розвиток ринку банківських послуг. Це передбачає запуск нових інформаційних технологій, стандартів обладнання, видів банківських послуг та ін. Яскравим прикладом є створення «Монобанку», віртуального банку для клієнтів без офісів «face-to-face», запуск «PayPal» в Україні [35]

Науково-технічні новинки, нові види банківських послуг посилюють конкуренцію, тому банкам важливо систематично відслідковувати появи нових розробок в області високих технологій і нових видів послуг [36].

Найбільші можливості для українських банків у 2015-2020-х роках надала мережа банкоматів. Банкомати і пластикові банківські картки дозволили обійти обмеження на здійснення розрахунків через певного режиму роботи банківських відділень.

Приватним клієнтам пропонуються такі канали дистанційного обслуговування, як: передача даних через мережу Інтернет, телефон, мережа мобільного зв'язку, цифрове телебачення, пристрої банківського обслуговування. Так, багато банків надають банківські послуги вдома за допомогою спеціалізованих систем через Інтернет [37, с. 106].

Отже, на розвиток банківських послуг впливає ряд факторів, одні з яких стимулюють (активна підтримка держави банків в рамках реалізації різних спільних проектів, страхування вкладів фізичних осіб, розвиток інформаційних технологій), а інші стримують їх розвиток (слабка законодавча і нормативна база, нерівномірні умови конкуренції, недовіра населення до банків, нерозвиненість банківської інфраструктури).

Висновки до розділу 1

1. Банківська послуга являє собою сукупність дій банку на замовлення клієнта на основі платності, спрямованих на задоволення потреб останнього. Банківські операції – процес, спрямований на використання наявних потужностей відповідних підрозділів банків для реалізації відповідного банківського продукту. Банківський продукт – комплекс взаємопов'язаних послуг і операцій банку, спрямованих на задоволення потреб клієнтів в окремих видах банківської діяльності.

2. Ринок банківських послуг відповідає за обмінно-перерозподільні відносини щодо купівлі-продажу специфічного товару – грошей і формує попит і пропозицію та ціну на цей товар.

З позицій інституційної складової ринок банківських послуг являє собою економічне середовище, в якому присутні органи регулювання ринку у вигляді НБУ та інших державних установ, банківські установи, які на конкуруючих умовах пропонують банківські послуги населенню і бізнесу і формують пропозицію банківських послуг (грошей), та споживачі банківських послуг, які формують попит на банківські послуги (гроші та банківські ресурси).

3. На ринку банківських послуг присутні покупці та продавці банківських послуг разом з сукупністю пропонованих для продажу банківських послуг. Це зумовлює виділення в структурі ринку банківських послуг окремих сегментів, що відповідають окремим продуктам: ринок кредитних послуг; ринок інвестиційних послуг; ринок розрахунково-касових послуг; ринок депозитних послуг та інших.

4. На розвиток ринку банківських послуг впливає ряд факторів, одні з яких стимулюють (підтримка держави банків в рамках реалізації різних спільних проектів, страхування вкладів фізичних осіб, розвиток інформаційних технологій), а інші стримують їх розвиток (слабка законодавча і нормативна база, нерівномірні умови конкуренції, недовіра населення до банків, нерозвиненість банківської інфраструктури).

РОЗДІЛ 2

ОСНОВНІ ЗАКОНОМІРНОСТІ РИНКУ БАНКІВСЬКИХ ПОСЛУГ УКРАЇНИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

2.1. Еволюція становлення ринку банківських послуг в період незалежності України

Перший державний банк на теренах України отримав назву «Російський державний банк» і був створений у 1860 році указом імператора Олександра II. У 1897 р. цей банк став також центральним емісійним банком держави, регулятором грошового обігу.

Починаючи з 1987 р. і до оголошення незалежності, головним розрахунковим центром був Центральний банк Радянського Союзу. У радянський період часткову банківську реформу було проведено у 1987 р., внаслідок якої утворилося шість банків: Держбанк СРСР (як центральний банк Радянського Союзу), Агропромбанк, Промбудбанк, Житлосоцбанк, Ощадний банк СРСР, Зовнішньоекономічний банк СРСР, що підпорядковувалися Раді Міністрів СРСР. Водночас банки виступали як органи управління та господарюючі суб'єкти. Нині Центральний банк Російської Федерації є правонаступником центрального банку Радянського Союзу [38, с.20].

Функціонування банківської системи незалежної України було започатковано в 1991 р. Законом Української РСР «Про банки та банківську діяльність», хоча прототип системи українських комерційних банків уже існував у складі банківської системи СРСР. До 1991 р. українські банки реєстрували в Москві (серед них: Промбудбанк, банк «Україна», Укрсоцбанк, Ощадбанк, Укрексімбанк, Украснаббанк, Монтажспецбанк, Трансбанк, філія російського банку Інкомбанк). У 1991 р. в Україні на базі Української республіканської контори Держбанку СРСР створили Національний банк України (далі НБУ) зі статусом центрального емісійного банку держави. Після 1991 р. відбувається перереєстрація українських комерційних банків, а з

1992 р. розпочинається формування і розвиток банківської системи України як незалежної держави. У 1992 р. видано Указ Президента України «Про реформу грошової системи України», згідно з яким, починаючи з листопада 1992 р., єдиним законним засобом платежу на території України стає український карбованець у вигляді купону НБУ.

В процесі дослідження нами виділено та досліджено основні етапи формування ринку банківських послуг України [38, с.21]. Перший етап мав місце в 1988-1992 роках ще до отримання незалежності, коли були закладені основи для формування української банківської системи. На цьому етапі з'явилися перші банки, а державні банки перейшли на госпрозрахунок. Проте ринок банківських послуг в ті часі поки що був відсутній у зв'язку з несформованістю товарного ринку взагалі (табл.2.1).

На другому етапі 1992-1994 рр Україна здобула незалежність, сформувалась дворівнева банківська система, було створено законодавче підґрунтя для формування ринку банківських послуг. Спектр послуг був дуже вузьким, попит на різні банківські послуги тільки почав формуватися.

Таблиця 2.1.

Перші етапи еволюції ринку банківських послуг України

Етап	Основні тенденції розвитку ринку банківських послуг	Пріоритети на ринку банківських послуг
I етап (1988 – 1992 рр.)	Ринок банківських послуг України лише починає свій розвиток. Прийнято Закон України “Про банки та банківську діяльність” [27]. Ринок розвивається стихійно, суб’єкти конкурентного середовища постійно змінюються, нормативно-правове регулювання ринку ще повністю не сформовано	Кредити, ощадні вклади, розрахунково-касові операції. Банки не створювали нові види послуг
II етап (1993 – 1994 рр.)	Значний рівень недовіри фізичних та юридичних осіб до банків. Більшість банків не ставили перед собою завдання розробки та впровадження нових послуг, а головним стратегічним орієнтиром в діяльності більшості банків було утримання позиції на ринку шляхом збільшення обігу коштів (максимального залучення коштів і надання кредитів)	Збільшення обсягів вкладів в порівнянні з попереднім періодом, що дозволило банкам збільшити кількість кредитних послуг. Розвиток асортименту депозитних банківських послуг був тимчасово призупинений і банки не здійснювали ані власну розробку нових послуг, ані запозичення в інших фінансових установах

Третій етап – 1995-2001 р. – кількість комерційних банків досягає свого апогею, виникають банки з іноземним капіталом (табл. 2.2). Конкуренція починає загострюватись. В розрахунках на території України почали використовуватись тільки купоно-карбованці. Але значним був рівень інфляції і девальвації карбованця. Банки віддавали перевагу високодохідним активним операціям, а не послугам, що гальмувало розвиток останніх. Впроваджена національна валюта, стабілізувався її валютний курс, приборкані інфляційні процеси. Банки почали розглядати послуги як важливе джерело отримання доходів. Завершився етап становлення ринку банківських послуг в Україні.

Таблиця 2.2.

Етапи II та IV еволюції ринку банківських послуг України

Етап	Основні тенденції розвитку ринку банківських послуг	Пріоритети на ринку банківських послуг
III етап (1995 – 2001 рр.)	Поява банків із іноземним капіталом, які приносять на ринок нові технології і послуги. Прийнято нову редакцію Закону України “Про банки та банківську діяльність”. Спостерігається підвищення якості послуг, впроваджуються нові послуги (інноваційні для України загалом або для окремих банків)	Стрімкими темпами збільшується обсяг надання банківських кредитних та депозитних послуг. Збільшуються обсяги кредитування інвестиційної діяльності юридичних осіб
IV етап (2001 – 2007 рр.)	Бурхливий розвиток ринку банківських послуг. Банківські установи масово починають використовувати мережеву стратегію при формуванні каналів просування та супроводження банківських послуг до споживача. Розширення банками філіальної мережі	Збільшення асортименту нових банківських послуг (пов’язане з мережею Інтернет), покращення якості банківських послуг. Запровадження пластикових карток

На четвертому етапі 2001-2007 рр. відбулася інтенсифікація процесу виникнення нових та удосконалення існуючих послуг. Значно зросла кількість видів банківських послуг відповідно до вимог ринку. Почали розвиватись пластикові технології, послуги на валютному ринку, ринку цінних паперів.

На етапі V 2007-2009 рр. відбувається зниження обсягів банківських послуг і вплив світової фінансової кризи на показники ринку банківських послуг (табл. 2.3).

У 2009–2014 рр. спостерігається суттєвий вплив світової кризи 2007–2008 рр. і політичних процесів в Україні 2004, 2014 рр. Помаранчева

революція, Революція гідності), які відбуваються на шляху до євроінтеграції. Нестабільність банківської системи призводить до того, що населення і банки мають тенденцію до зберігання грошей у себе (так звана перевищена ліквідність банків), люди не вкладають кошти на депозитні рахунки, а банки не надають довгострокових кредитів, тобто, фактично не інвестують в економіку країни, що, у свою чергу, гальмує економічне зростання країни.

Таблиця 2.3.

Етапи V і VI еволюції ринку банківських послуг України

Етап	Основні тенденції розвитку ринку банківських послуг	Пріоритети на ринку банківських послуг
V етап (кінець 2007 – початок 2009 рр.)	Стрімке зниження обсягів банківських послуг. Погіршення стану розвитку ринку загалом. Призупинення впровадження інноваційних технологій, які б покращували якість банківських послуг. Збільшення рівня недовіри споживачів до банківських послуг загалом	Банки не здійснюють розробку та впровадження нових видів послуг
VI етап (з початку 2009 р. до 2014)	Збільшення (хоч і не великими темпами) обсягів банківських послуг. Переоцінка банками якості власних послуг. Інвестування коштів в інноваційні технології з метою підвищення якості банківських послуг. Стратегія банків переорієнтована на утримання позицій на ринку фінансових послуг. Активізація впливу непрямих конкурентів, які пропонують товари-субституту. На цьому етапі активізувалася діяльність непрямих конкурентів банків, а саме страхових компаній, інвестиційних компаній, недержавних пенсійних фондів, які прямо впливають на обсяг продажу банківських послуг	Розробка нових послуг, спрямована на зниження собівартості та покращення якості банківських послуг. Рівень пропозиції банківських послуг (як за ціною, так і за якістю) не задовольняє попиту на ринку, а споживачі намагаються знайти альтернативні джерела фінансування власних потреб

VII етап. Після 2014 р. і до 2019 року розпочалися реформи банківської системи України, зменшується кількість банківських установ, здійснюється адаптація до європейських норм. Етап характеризується впливом конкурентів-гравців на ринку (страхових компаній, фінтех-компаній) і появою нових дистанційних форм надання послуг.

Законом України «Про Загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу» визначено

механізм досягнення Україною набуття членства в ЄС. Цей механізм передбачає адаптацію вітчизняного законодавства у банківській сфері до відповідного законодавства країн ЄС.

Наразі почався етап VIII, який характеризується впливом світової пандемії КОВИД-19 на розвиток ринку банківських послуг України і перехід на дистанційне банківське обслуговування.

2.2. Кількісні та вартісні показники ринку банківських послуг

Виконаємо макроекономічний аналіз ринку банківських послуг України за допомогою показників: валовий внутрішній продукт (ВВП); активи банків (А); прибуток (Пр) (табл. 2.4). Загалом ВВП і активи зростали щороку.

Дані також свідчать про коливання доходів, що призводило до збитків (негативних прибутків) у 2016-2017 роках. У 2019 році ринок був прибутковий.

Таблиця 2.4

ВВП та показники ринку банківських послуг за даними НБУ [32]

Рік	ВВП, млрд грн	А, млрд грн	Пр, млрд грн	ROA, %
2016	1979,5	1254,5	-159,39	-12,7
2017	2383,2	1256,3	-26,47	-2,1
2018	2982,9	1336,4	16,4	1,2
2019	3974,3	1404,4	59,6	4,2

Рентабельність активів можна порахувати за формулою:

$$ROA = 100\% \text{ Пр} / \text{А}. \quad (2.1)$$

Розрахунки дають поступове зростання рентабельності: від -12,7% у 2016 році до 4,2% у 2019 році, що становить різницю 16,9% за 4 роки. Таку тенденцію можна вважати позитивною.

Дослідимо динаміку інших показників ринку банківських послуг України на основі річних звітів НБУ [39-41]. Відповідно до Державного реєстру банківських установ на 2019 рік в Україні було зареєстровано 7918 діючі відділення українських банків на території України. У 2017 році на ринку банківських послуг діяло 84 банки, у 2018 році – 77 банків, у 2019 році – 75 банків.

Розподіл банків за статутним капіталом наведено в табл. 2.5. Загалом статутний капітал банків на кінець 2019 року становив 471,2 млрд грн.

Таблиця 2.5

Кількість банків в Україні в розрізі наявного статутного капіталу [39-41]

Кількість банків, які мали банківську ліцензію	2017 р.	2018 р.	2019 р.
із них:	84	77	75
статутний капітал менше 200 млн грн	1	0	0
статутний капітал від 200 до 300 млн грн	41	33	32
статутний капітал від 301 до 500 млн грн	11	13	13
статутний капітал більше 500 млн грн	31	31	30

У 2016 – 2019 роках банки розподілялись таким чином:

- 5 банків з державною часткою (АТ «Ощадбанк», АТ КБ «ПриватБанк», АТ «Укрексімбанк», ПАТ АБ «УКРГАЗБАНК» і ПАТ «Розрахунковий центр з обслуговування договорів на фінансових ринках»);
- 21 банк у 2019 році належать до іноземних банківських груп;
- 50 банків у 2019 році, у яких відсутня державна частка.

Банки України станом на 31 грудня 2019 року обслуговували 61,9 млн клієнтів (рис.2.1), зокрема: 2,5 млн клієнтів юридичних осіб; 59,4 млн клієнтів фізичних осіб. Для фізичних осіб відкрито 97млн поточних і 17,4млн вкладних рахунків.

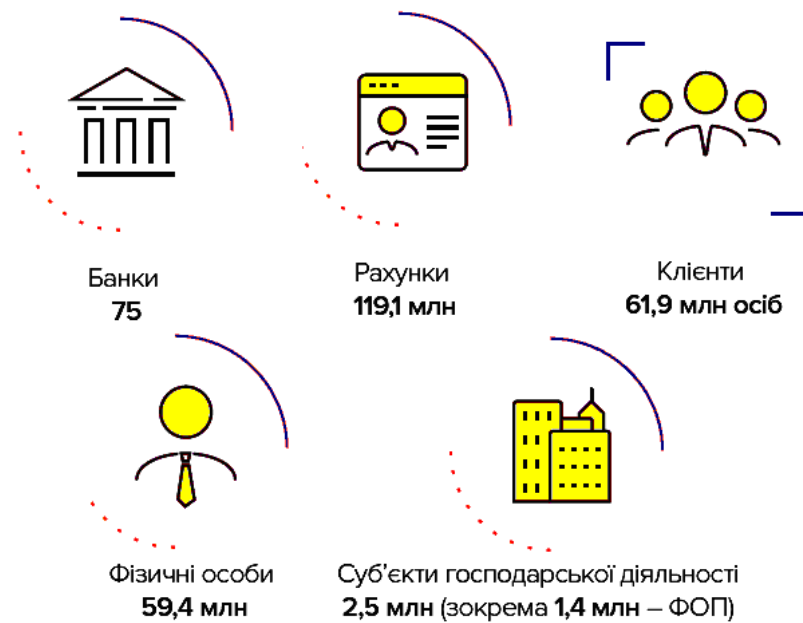

Рис. 2.1. Клієнти українських банків і розподіл банківських рахунків в 2019 році [39-41]

Інше питання стосується власників банків. Розподіл банків за приналежністю до власників приватних чи держави наведено на рисунку 2.2.

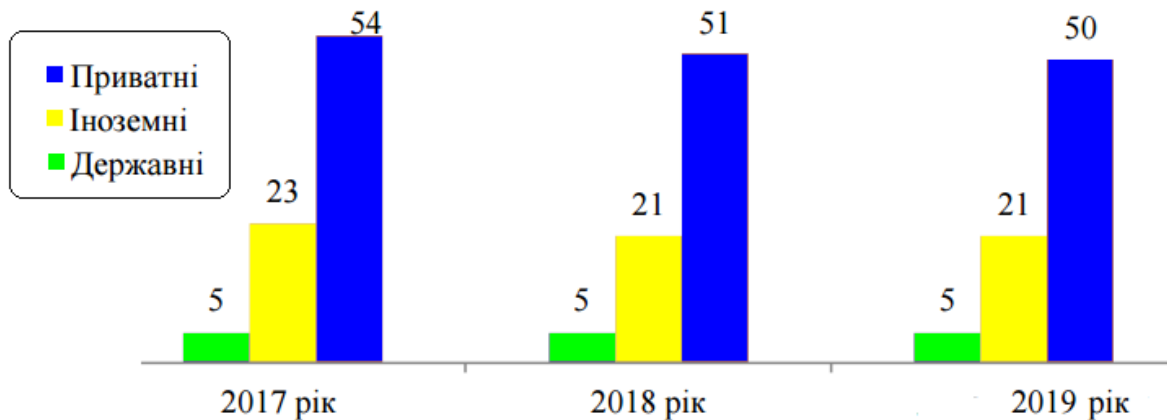

Рис. 2.2. Розподіл банків за приналежністю до приватних власників чи держави [39-41]

У 2017 – 2019 роках частки банків державного сектору (АТ «Ощадбанк», АТ КБ «ПРИВАТБАНК», АТ «Укресімбанк», ПАТ АБ «УКРГАЗБАНК») на ринку банківських послуг становили (рис.2.3): 60 % активів банківської системи; 55 % депозитів, розміщених фізичними особами; 40 % депозитів,

розміщених юридичними особами; 40% кредитів, наданих фізичним та юридичним особам.

Рис. 2.3. Частка державних банків на ринку банківських послуг [39-41]

Для порівняння наводимо дані для банківських систем країн Центральної та Східної Європи (рис. 2.4).

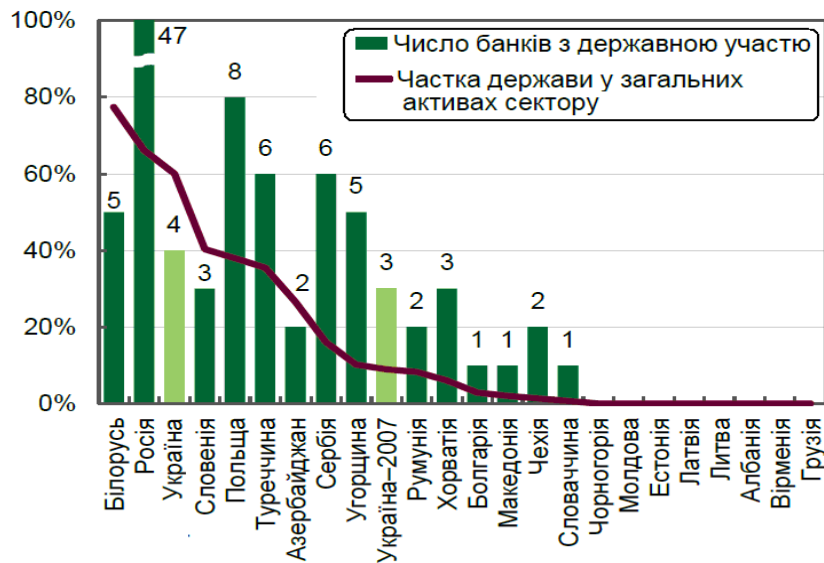

Рис. 2.4. Частка та кількість банків державного сектору на ринках банківських послуг для країн Центральної та Східної Європи [39-41]

Важливе значення в діяльності банку відіграє регулятивний капітал та резервний фонд. Так, згідно статті 36 Закону України «Про банки і банківську діяльність», розмір відрахувань до резервного фонду має бути не менше 5%

від прибутку банку до досягнення ними 25% розміру регулятивного капіталу банку [27].

Саме тому важливо визначити динаміку банківського капіталу в Україні, проаналізувавши динаміку протягом останніх років. Дані свідчать, що протягом 2016–2019 років спостерігається збільшення банківського капіталу: станом на 01.01.2017 року він становив 123,784 млрд грн., а станом на 01.12.2019 року зріс до 186,051 млрд. грн.

Дослідивши частку капіталу в пасивах банку, варто відмітити, що вона також збільшується: станом на 01.01.2017 року вона становила 9,85%, а вже станом на 01.12.2019 року зросла до 13,55%.

Оцінивши власний капітал банківської системи України, варто дослідити показники статутного та регулятивного капіталу (рис. 2.5). Частка регулятивного капіталу, порівняно зі статутним капіталом, була і залишається незначною в капіталі банків: станом на 01.01.2017 року статутний капітал банків України становив 414,668 млрд грн., а на 01.01.2019 року – 465,532 млрд грн. Коливання значень також спостерігаємо для регулятивного капіталу: 2017 – 131,27 млрд грн., 2018 – 238,53 млрд грн., 2019 – 231,33 млрд грн.

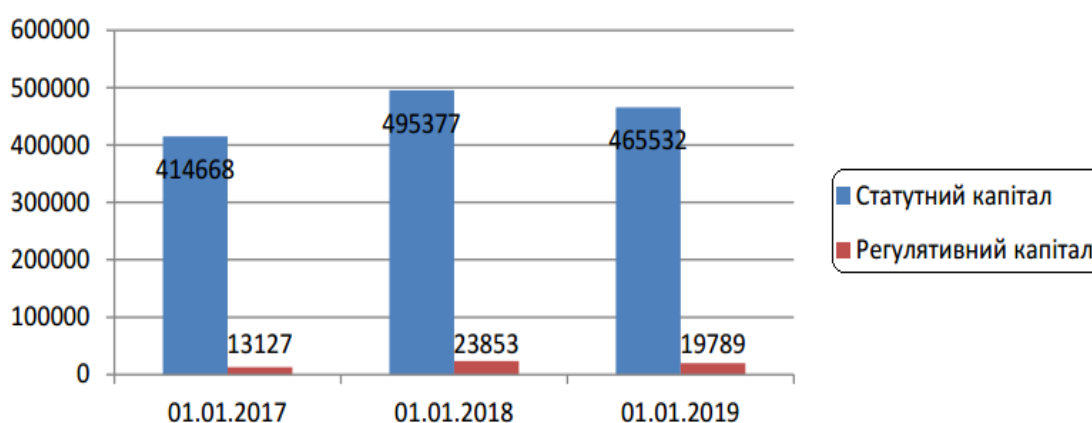

Рис. 2.5. Динаміка статутного та регулятивного капіталу банків України у період 2017–2019 рр. [39-41]

Для прикладу і повного опису дамо розподіл банків для ТОП-10 учасників ринку банківських послуг України для 2019 року (табл. 2.6). Найбільший власний капітал має ПриватБанк. Наступним за величиною власного капіталу є Ощадбанк. Обидва банки є державними.

Таблиця 2.6

Ранжування банків за величиною власного капіталу в 2019 році [42]

№	Назва банку	Власний капітал, тис грн
1.	ПриватБанк	54 528 931
2.	Ощадбанк	19 194 682
3.	Райффайзен Банк Аваль	13 015 808
4.	Укрэксимбанк	9 865 823
5.	ПУМБ	9 069 211
6.	Укргазбанк	8 281 152
7.	Сбербанк	8 242 761
8.	Альфа-Банк Україна	8 196 348
9.	ОТП Банк	7 774 475
10.	UKRSIBBANK	6 778 913

2.3. Закономірності розвитку конкуренції на ринку банківських послуг

Проблема наявності конкуренції для будь-якого ринку є важливою, оскільки конкуренція слугує гарантом зростання якості обслуговування. Для оцінювання традиційно розглядаються результати діяльності основних гравців ринку і визначаються показники концентрації та Херфіндаля-Хіршмана (Herfindahl-Hirschman) [43-45].

Антимонопольне законодавство України визначає, як рахувати монопольне становище на ринку банківських послуг [33]. Для цього спочатку знаходять відсоток банку на ринку (частку послуг, що припадає на певний банк):

$$K_i = 100\% D_i / D, \quad (2.2)$$

або

$$K_i = 100\% A_i / A, \quad (2.3)$$

де величина D_i (A_i) – це дохід (актив) одного банку за основною операційною діяльністю, D (A) – доходи (активи) всіх банків на ринку за основною операційною діяльністю [46, с. 233].

Для розрахунків використовують коефіцієнт концентрації CR як додавання відсотків перших успішних гравців. Приміром, можна записати:

$$\text{для перших трьох успішних гравців} - CR_3 = K_1 + K_2 + K_3 \quad (2.4)$$

$$\text{для перших п'яти гравців} - CR_5 = K_1 + K_2 + K_3 + K_4 + K_5 \quad (2.5)$$

Антимонопольний Закон України визначає умови монополізації ринку, коли: $CR_1 > 35\%$; $CR_3 > 50\%$; $CR_5 > 70\%$ [33]. У працях Л. В. Шірінян пропонуються інші критерії монополізації на основі показника CR_4 (табл. 2.7).

Таблиця 2.7

**Вимоги до показників монополізації ринку послуг
за методикою Л. В. Шірінян [45-47]**

Критерій для CR_4	Пояснення ступеню монополізації ринку
$CR_4 < 10\%$	Ринок є рівномірно розподіленим і не концентрованим
$10\% < CR_4 \leq 30\%$	Ринок є пропорційно розподіленим і слабо концентрованим
$30\% < CR_4 \leq 60\%$	Ринок є не пропорційним і помірно концентрованим
$60\% < CR_4 \leq 80\%$	Ринок є висококонцентрованим (уповноважені органи багатьох держав вважають такий ринок монопольним)
$80\% < CR_4 \leq 100\%$	Ринок є надмірно концентрованим

Проведемо розрахунки концентрації банків на вітчизняному ринку банківських послуг. Проведені нами розрахунки коефіцієнтів концентрацій на базі активів для українського ринку банківських послуг наведено в табл. 2.8.

Показники концентрації (%) ринку банківських послуг України за даними НБУ [39-41]

Рік	CR_5	CR_{10}
2014	44,64	57,9
2015	53,97	71,1
2016	56,88	73,6
2017	54,95	76,5
2018	59,8	77,3
2019	61,4	78,8

Дані свідчать про щорічне зростання концентрації банків, що виявляє тенденції до зростання монополізації ринку банківських послуг України. Такий висновок підтверджується даними самого НБУ щодо показника концентрації (рис. 2.6).

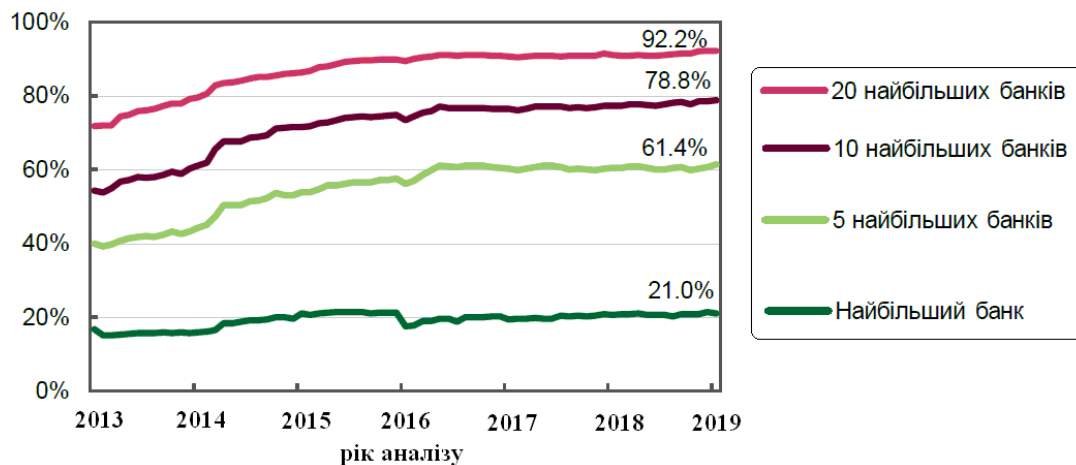

Рис. 2.6 Динаміка показників монополізації в період 2013–2019 рр. [39-41]

Другим вживаним показником ступеня конкуренції на ринку є індекс Херфіндаля-Хіршмана, ННІ. Розраховується як сума квадратів відсотків (часток) окремих банків в загальному обсязі. Загальна формула розрахунку має вигляд [43-47]:

$$ННІ = \sum_{i=1}^N K_i^2. \quad (2.6)$$

Цей показник може набувати значень від 0 до 10000. Мінімальна значення індексу ННІ досягається тоді, коли банки-постачальники послуг мають

однакову частку на ринку.

Вітчизняне законодавство немає критеріїв для цього показника. Критерії оцінки конкуренції за допомогою *ННІ* і підходи авторів до визначення ступеню конкуренції гравців на рику наведено в таблиці 2.9.

Таблиця 2.9

Критерії конкуренції на основі показника *ННІ* [43-48]

Країна / Автор (Рік)	Пояснення вимог для показника <i>ННІ</i>
США (2010)	Ринок є низькоконцентрованим для $ННІ < 1500$
	помірно концентрованим – при $1500 < ННІ < 2500$
	висококонцентрованим – при $ННІ \geq 2500$
Єврозона (2004)	Конкуренція висока для $ННІ < 1000$
	Ринок є помірно концентрованим – при $1000 < ННІ < 2000$
	Ринок є висококонцентрованим – при $ННІ \geq 2000$
Україна	Законодавство не дає чітких критеріїв
Підхід Л. В. Шірінян	Конкуренція найкраща (досконала) з рівномірним розподілом послуг для $ННІ \leq 100$
	Конкуренція висока (ефективна) з пропорційно розподіленим ринком для $100 < ННІ \leq 1000$
	Конкуренція невисока (слабка, мала) або монополістична для $1000 < ННІ \leq 2000$
	Конкуренція нерозвинена або олігополія для $2000 < ННІ \leq 5000$
	Конкуренція відсутня для $5000 < ННІ \leq 10000$

Наші розрахунки для індексу *ННІ* виявляють певну закономірність у вигляді зростаючого загального тренду індексу *ННІ*. Після 2014-2016 років спостерігалось прискорене падіння конкуренції, що зумовило фактичне зростання показника (табл. 2.10).

Таблиця 2.10

Динаміка показника конкуренції *ННІ* банків на ринку України

Рік	<i>N</i>	<i>ННІ</i>
2014	163	633
2015	120	916
2016	100	972
2017	84	1160
2018	77	1210
2019	75	1225

Наведений висновок підтверджується розрахунковими даними самого НБУ щодо показника Херфіндала-Хіршмана (рис.2.6).

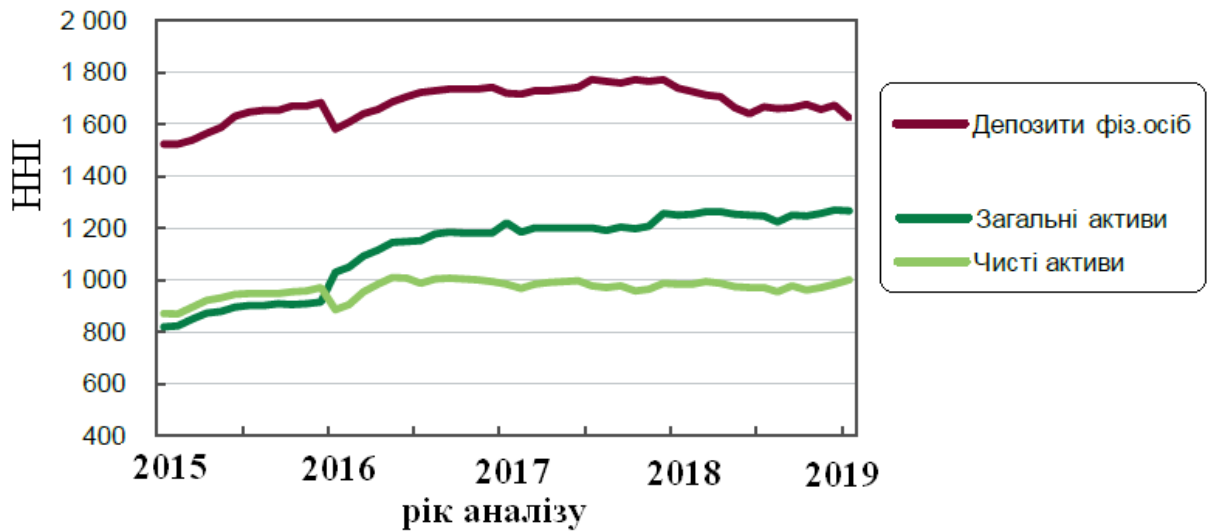

Рис. 2.7 Динаміка показників конкуренції в період 2015–2019 рр., за даними НБУ [39-41]

Антимонопольний Комітет наводить бар'єри, що існують на ринку банківських послуг і заважають розвитку конкуренції на ринку банківських послуг України [18, с. 57]:

1) Наявність виключних повноважень банків державного сектору на обслуговування окремих сегментів ринку банківських послуг та фактична відсутність у споживачів (фізичних та юридичних осіб) вибору банку для отримання відповідних послуг.

2) Географічні межі вказаних сегментів ринків банківських послуг є загальнодержавними, оскільки споживачі вказаних банківських послуг знаходяться в різних регіонах країни.

3) Адміністративні та законодавчі бар'єри вступу на ринок - обмеження за попитом, пов'язані з високою насиченістю ринку товарами (товарними групами) та низькою платоспроможністю покупців; адміністративні обмеження; економічні та організаційні обмеження; екологічні обмеження; нерозвиненість ринкової інфраструктури; інші обмеження, що спричиняють суттєві витрати, необхідні для вступу на певний ринок товару (товарної групи).

Висновки до розділу 2

1. Перший державний банк на теренах України мав назву «Російський державний банк» і створений у 1860 році. Функціонування банківської системи незалежної України було започатковано в 1991 р. Законом Української РСР «Про банки та банківську діяльність».

2. Етапи формування ринку банківських послуг України були такими:

- етап 1 мав місце в 1988-1992 рр., коли з'явилися перші банки, а державні банки перейшли на госпрозрахунок;

- етап 2 1992-1994 рр., коли сформувалась дворівнева банківська система і створено законодавче підґрунтя, але спектр послуг був дуже вузьким;

- етап 3 1995-2001 р., коли кількість банків досягає свого апогею, виникають банки з іноземним капіталом, виникає конкуренція, впроваджено національну валюту, приборкані інфляційні процеси;

- етап 4 2001-2007 рр., коли зросла кількість видів банківських послуг відповідно до вимог ринку і почали розвиватись пластикові технології, послуги на валютному ринку, ринку цінних паперів;

- етап 5 2007 – 2009 рр., коли мало місце зниження обсягів банківських послуг і вплив світової фінансової кризи на показники ринку банківських послуг;

- етап 6 2009–2014 рр., коли спостерігався суттєвий вплив світової кризи 2007–2008 рр. і політичних процесів в Україні 2014 рр., населення і банки мають тенденцію до зберігання грошей у себе (так звана перевищена ліквідність банків);

- етап 7 2014 - 2019 рр. початок реформи банківської системи України, коли зменшилася кількість банківських установ, здійснюється адаптація до європейських норм;

- етап 8, який характеризується впливом світової пандемії КОВИД-19 на розвиток ринку банківських послуг України і перехід на дистанційне банківське обслуговування.

3. У 2019 році банки розподілялись таким чином:

- 5 банків з державною часткою (АТ «Ощадбанк», АТ КБ «ПриватБанк», АТ «Укрексімбанк», ПАТ АБ «УКРГАЗБАНК» і ПАТ «Розрахунковий центр з обслуговування договорів на фінансових ринках»);
- 21 банк належать до іноземних банківських груп;
- 50 банків, у яких відсутня державна частка.

4. Аналіз ринку за 2016-2019 роки показує поступове зростання рентабельності: від -12,7% у 2016 році до 4,2% у 2019 році, що становить різницю 16,9%.

Протягом 2016–2019 років спостерігається збільшення банківського капіталу: від 123,784 млрд грн. у 2017 році до 186,051 млрд. грн. у 2019 році. Частка регулятивного капіталу, порівняно зі статутним капіталом, була і залишається незначною в капіталі банків.

5. Банки України станом на 31 грудня 2019 року обслуговували 61,9 млн клієнтів: 2,5 млн клієнтів юридичних осіб; 59,4 млн клієнтів фізичних осіб. Для фізичних осіб відкрито 97млн поточних і 17,4млн вкладних рахунків.

6. Аналіз виявляє зростання концентрації банків і тенденції до зростання монополізації ринку банківських послуг України. Такий висновок підтверджується даними самого НБУ щодо показника концентрації.

Антимонопольний Комітет наводить бар'єри, що існують на ринку банківських послуг і заважають розвитку конкуренції на ринку банківських послуг України, серед яких основними є :

- наявність виключних повноважень банків державного сектору на обслуговування окремих сегментів ринку банківських послуг та фактична відсутність у споживачів (фізичних та юридичних осіб) вибору банку для отримання відповідних послуг.
- адміністративні та законодавчі бар'єри вступу на ринок, що спричиняють суттєві витрати, необхідні для вступу на певний ринок товару (товарної групи).

РОЗДІЛ 3

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ РИНКУ БАНКІВСЬКИХ ПОСЛУГ

3.2. Перспективи і ризики розвитку ринку банківських послуг

У попередньому розділі ми показали загальний тренд щодо зменшення кількості банківських установ. Тому виникає питання такого впливу на показники ринку. Для подальшого аналізу ми пропонуємо гіпотезу 1, згідно з якою зменшення кількості банків призводить до зменшення конкуренції банків. Для підтвердження такої гіпотези використаємо наведені розрахункові дані табл. 2.9 і побудуємо регресійну однофакторну модель. За результативну ознаку ми взяли показник ННІ (Y). Фактором є кількість банків на ринку (X). Побудована регресійна модель дала змогу за даними банків України для 2015-2019 років побудувати кореляційну функцію:

$$Y = -6,7 X + 1708. \quad (3.1)$$

Такий результат отримано для високих кореляцій с показником взаємної кореляції $r^2=0,98$. Відповідно до такої моделі зростання кількості банків має покращувати ступінь конкуренції та навпаки (рис.3.1)..

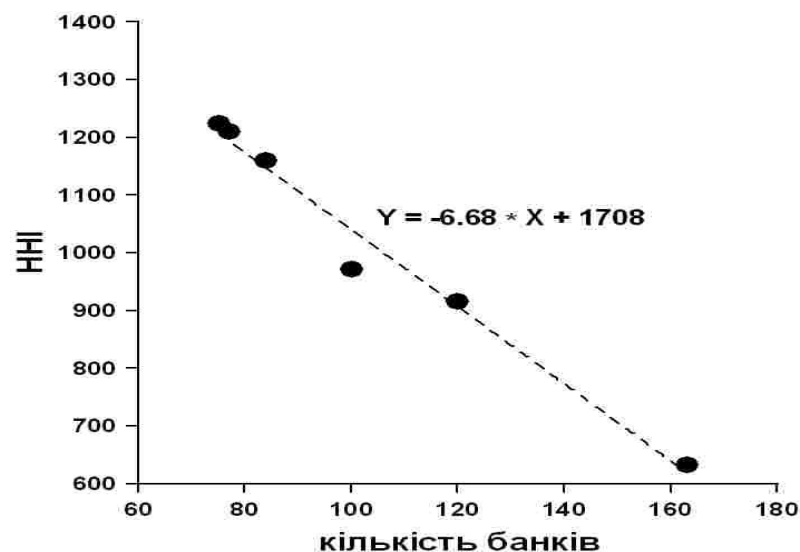

Рис. 3.1. Кореляція показника конкуренції банків ННІ і кількості банківських установ на ринку банківських послуг України

Аналіз підтверджує гіпотезу 1 і показує, що зменшення кількості гравців на 1 банк призводить до зростання показника ННІ майже на 7 одиниць та погіршення конкуренції.

НБУ наводить аналітичні розрахунки для змін основних показників банківського сектору України (табл.3.1), які демонструють наступне:

- загальні активи банків та щороку збільшуються приблизно на 4-10%: на 10,6% у 2016 році та на 3,8% у 2019 році;
- спостерігаються позитивні темпи приросту кредитування суб'єктів господарювання (виключення лише 2019 рік) і фізичних осіб (крім 2015-2016 рр).

Таблиця 3.1

Аналіз змін показників банківського сектору України [49, с. 5]

Кількість діючих банків	2014	2015	2016	2017	2018	2019
		145	117	96	82	77
Загальні балансові показники, млрд грн*						
Загальні активи	1477	1571	1737	1840	1911	1083
у т.ч. в іноземній валюті	667	800	788	755	779	717
Чисті активи	1290	1254	1256	1334	1360	1494
у т.ч. в іноземній валюті	565	582	519	507	495	492
Валові кредити суб'єктам господарювання**	820	831	847	864	919	822
у т.ч. в іноземній валюті	400	492	437	423	460	381
Чисті кредити суб'єктам господарювання**	710	614	477	451	472	415
Валові кредити фізичним особам	208	176	157	171	197	207
у т.ч. в іноземній валюті	101	97	83	68	61	38
Чисті кредити фізичним особам	144	96	76	92	114	143
Кошти суб'єктів господарювання**	283	349	413	427	430	525
у т.ч. в іноземній валюті	114	141	177	163	150	191
Кошти фізичних осіб***	403	402	437	478	508	553
у т.ч. в іноземній валюті	214	215	239	244	241	238
Зміна (р/р, %)						
Загальні активи	4,8	6,4	10,6	5,9	3,8	3,8
Чисті активи	1,0	-2,8	0,2	6,2	1,9	9,9
Валові кредити суб'єктам господарювання**	12,8	1,3	2,0	2,0	6,3	-10,6
Валові кредити фізичним особам	10,3	-15,7	-10,4	8,5	15,3	5,0
Кошти суб'єктів господарювання**	9,5	23,5	18,2	3,4	0,8	22,1
Кошти фізичних осіб***	-8,9	-0,3	8,7	9,4	6,3	8,7

Пояснення:

* З нарахованими доходами/витратами.

** Включно із небанківськими фінансовими установами.

*** Включно із ощадними сертифікатами.

Дослідники використовують показник проникнення (ємності банківського сектору) і визначають частку ринку банківських послуг в загальному ВВП країни:

$$\eta = 100 \% K_p / \text{ВВП}, \quad (3.2)$$

Тут позначено K_p - надані кредити банками. Показник проникнення визначає важливість ринку для економіки країни. Він може мінятися від 0 до 100%.

Розрахунки показника проникнення для різних послуг, що пропонують банки, наведено у табл.3.2. Можна бачити, що кредитування на ринку банківських послуг формує майже 25,9% ВВП України і є важливою складовою не лише нашого повсякденного життя і добробуту, а й економіки країни.

Таблиця 3.2

Динаміка кредитування в банківському секторі України [49, с. 6]

Кількість діючих банків	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Рівень проникнення****(%)						
Валові кредити суб'єктам господарювання**/ ВВП	51,7	41,8	35,5	29,0	25,8	20,7
Чисті кредити суб'єктам господарювання** / ВВП	44,7	30,9	20,0	15,1	13,3	10,4
Валові кредити фізичним особам / ВВП	13,1	8,8	6,6	5,7	5,5	5,2
Чисті кредити фізичним особам / ВВП	9,1	4,8	3,2	3,1	3,2	3,6

Пояснення:

** Включно із небанківськими фінансовими установами.

**** ВВП в 2014-2019 рр. без урахування тимчасово окупованої території АР Крим, м. Севастополя та частини зони проведення АТО.

Ринок банківських послуг призвичаюється до роботи в умовах невисоких відсоткових ставок. Наразі тривають дискусії щодо підняття відсоткових ставок. Ставки за депозитами фізичних осіб суттєво скорочувалися в 2016-2020р, слідом за рішенням великих банків про здешевлення депозитів. Однак ставки за кредитами у 2019 році скоротилися ще помітніше, що може знизити рентабельність сектору у середньостроковій перспективі.

На думку фахівців НБУ, темпи зростання коштів населення ймовірно збережуться на рівні попереднього року попри суттєве зниження відсоткових

ставок за вкладами. Це буде пов'язано як зі збільшенням залишків на поточних рахунках, так і зі зростанням обсягів строкових вкладів.

Темпи приросту роздрібних кредитів дещо уповільняться – попит на них залишається високим завдяки зростанню доходів населення та високій споживацькій упевненості.

Зростання корпоративних кредитів буде і надалі обмежуватися низькою прозорістю фінансів компаній. У 2019 році ставки за валютними кредитами були найнижчими за усю історію роботи банківського сектору, проте це не призвело до зростання валютного кредитного портфелю банків.

НБУ очікує, що ставки за кредитами у гривні, зокрема за іпотекою, стануть історично найнижчими протягом 2020 року. Завдяки низькій інфляції та макрофінансовій стабільності висока вартість ресурсів перестане бути проблемою, що стримує відновлення кредитування.

Системно-важливі банки повинні протягом 2020 року сформувати резерви для того, щоб бути системно важливими. В умовах високої прибутковості банківського сектору це завдання не створює додаткових викликів для банків.

У 2020-21 рр. банки повинні затвердити та передати на розгляд НБУ програми роботи з непрацюючими кредитами. У 2021 році має завершитися процес створення системи управління ризиками за новими євростандартами, зокрема мають бути затверджені декларації схильності до ризиків.

3.2. Дистанційне банківське обслуговування як інновація і перспективний канал дистрибуції банківських послуг

Дистанційне банківське обслуговування (далі скорочено ДБО) вважається найбільш перспективним каналом дистрибуції банківських продуктів, оскільки воно розробляється для послуг на підставі розпоряджень клієнта без його візиту в банк, зазвичай з використанням комп'ютерних мереж [50-56]. Англійською пропонуються різні назви: on-line banking, direct banking, home

banking, Internet-banking, PC-banking, phone-banking, mobile-banking, SMS-banking, GSM-banking, TV-banking. В Україні зазвичай використовується термін «home banking» для ведення банківських операцій вдома або як форма банківських послуг на основі електронної техніки.

Дистанційне обслуговування являє собою самообслуговування клієнта через системи онлайн-банкінгу. Он-лайн технології економлять фінансові ресурси банку за рахунок зменшення витрат на оренду приміщення, зменшення персоналу та витрат на оплату праці. З іншого боку, дистанційні системи дистрибуції можуть бути необмеженими географічним розташуванням банку.

В рамках telebanking клієнт банку по телефону може отримувати інформацію про стан свого рахунку, здійснювати переказ засобів з рахунку на рахунок, а також здійснювати комунальні платежі. При цьому для доступу в мережу не треба ані мобільного телефону, ані комп'ютера.

Мобільний банкінг (або GSM-банкінг) є управлінням рахунком за допомогою телефону або портативного комп'ютера (Personal Digital Assistant) з використанням технології безпроводного доступу. Це дає контроль стану банківського рахунку, можливість здійснення переказів зі свого рахунку в будь-який момент часу та з будь-якої точки світу, можливість отримання на мобільний телефон sms-повідомлень про платежі та баланс рахунку [50-56].

Сьогодні технологія дистанційного банківського обслуговування через мережу Інтернет (Internet banking) є однією з перспективною в системі дистрибуції банківських послуг.

Вперше через Інтернет почали надавати банківські послуги у 1995 році – Security First Network Bank, якій демонстрував 20% щомісячний приріст капіталу. У 2001 р. в Японії було відкрито он-лайн банк корпорації Sony, який за перший місяць роботи відкрив 21 тис. рахунків. Далі хвиля інновацій поширилася по світу і у 2004 р. майже кожен третій банк у світі пропонував послуги Інтернет-банкінгу.

В Україні законодавчо закріплено, що ДБО – це комплекс інформаційних послуг за рахунком клієнта та здійснення операцій за рахунком на підставі

дистанційних розпоряджень клієнта за допомогою систем «клієнт– банк», «клієнт – Інтернет – банк» (Інтернет-банкінг), «телефонний банкінг» тощо [51-56]. Технологія такого самообслуговування дозволяє клієнту обслуговуватися незалежно від працівника банку.

Щороку ДБО набуває більшого розвитку як в світі так і в Україні. Якщо близько 20 років назад ДБО відіграло роль додаткових супутніх послуг, то тепер воно стало технологічно розвинутим і слугує одним із важливіших критеріїв вибору банку клієнтом. Важливо запропонувати доступність, можливість співпраці з клієнтом, здійснення операцій клієнтом в будь-яких країнах світу, оскільки засобами доступу ДБО є мобільний телефон, персональний комп'ютер, смартфон, банкомат [57, с. 122].

Серед переваг використання системи ДБО можна назвати такі:

1. Зручність, автоматизація процесу і наявність контролю поза відвідуванням банку.
2. Простота і програмний контроль щодо заповнення обов'язкових реквізитів в документах.
3. Безпека ДБО через безпеку і конфіденційність документообігу з банком без відвідування банку.

Характерними ознаками ДБО є такі:

- оперативність – надання послуг та здійснення ДБО відбувається майже миттєво;
- зручність – можливість ДБО в будь-який зручний час та з будь-якої точки;
- доступність і низька вартість користування ДБО порівняно з традиційними підходами;
- різноманітність ДБО (Інтернет, мобільний та стаціонарний телефони тощо);
- масштабованість – можливість розширення спектру обслуговування і клієнтів.

Порівняння різних видів банківського обслуговування наведено в табл. 3.3.

Порівняння різних видів банківського обслуговування [58, с. 355]

№	Ознаки	Традиційна	Дистанційна
1.	Часові рамки здійснення обслуговування	Обмежені. Обслуговування здійснюється в чітко установлений час	Необмежені. Можливість цілодобового доступу
2.	Швидкість обслуговування	Залежить від кваліфікації та досвіду співробітника банку	Швидкість обслуговування миттєва
3.	Підхід до обслуговування	Гнучкий, проте обмежується невеликим різновидом каналів обслуговування	Гнучкий та здійснюється через будь-який зручний для клієнта канал
4.	Вартість обслуговування	Висока, враховуючи витрати банку на утримання персоналу та відділень	Низька, досить часто послуги надаються безкоштовно
5.	Масштаби обслуговування	Обмежені розгалуженістю філіальної мережі та кадровим забезпеченням	Необмежені, можуть виходити за рамки географічного розташування банківської установи
6.	Статус операціоніста в процесі обслуговування	Функції операціоніста виконує співробітник банку	Функції операціоніста виконує клієнт банку
7.	Порядок ознайомлення з новими послугами та акціями	Потребує часу та затрат на рекламу	Здійснюється оперативно через sms- та email-розсилку
8.	Витратна компонента функціонування системи обслуговування	Ключовими є статті на утримання персоналу та відділень	Ключовими є статті на придбання та утримання серверів і на програмний комплекс

Першими банками с системою ДБО були англійський National Westminster Bank, North Carolina National Bank в США. Однією з причин стали існуючі обмеження на відкриття філій.

Перші канали доступу до банківських послуг в Україні у 1980-1990-х роках переважно давали можливість лише здійснити перевірку рахунку (рис. 3.2).

Рис. 3.2. Перші канали доступу до банківських послуг в Україні у 1980-1990-х роках

У подальшому спектр послуг розширюється і сучасні канали доступу мають значно більші можливості (рис.3.3).

Рис. 3.3. Сучасні канали доступу до банківських послуг в Україні

Технології ДБО класифікують за типами інформаційних систем, які використовуються, і за каналами доступу до банківських послуг (рис. 3.4).

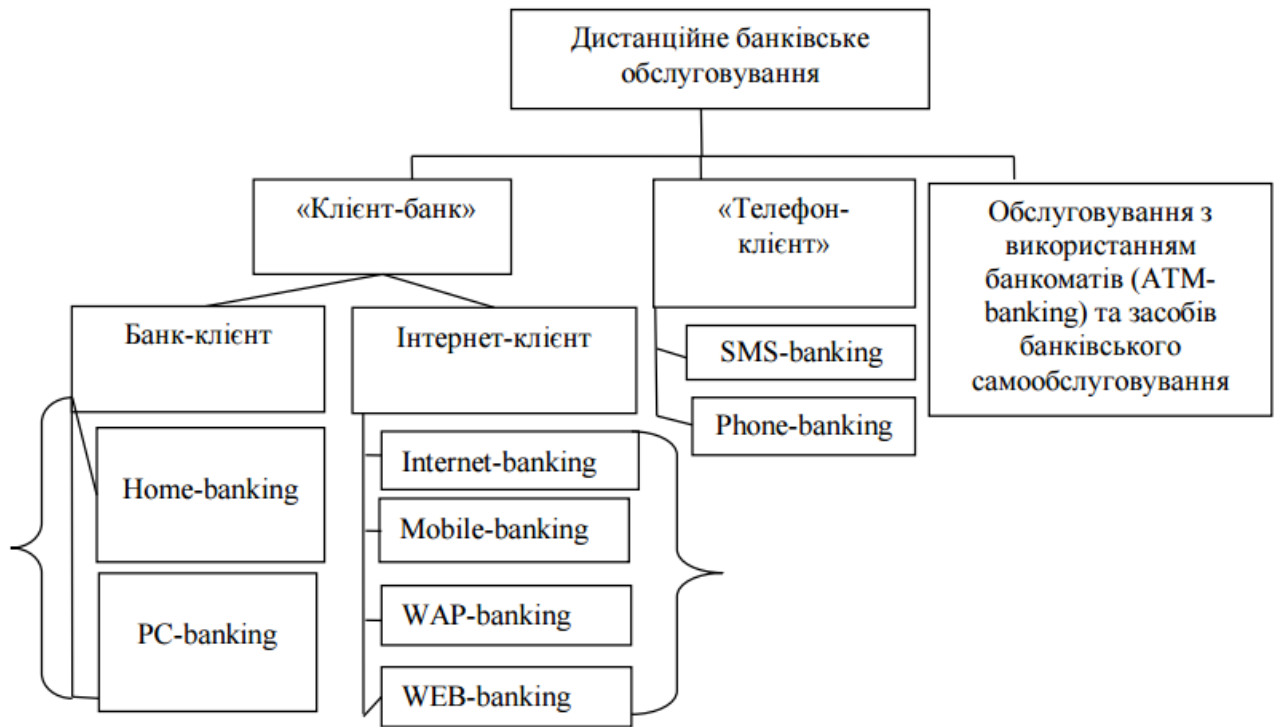

Рис. 3.4. Найбільш поширені види ДБО [58, с. 354]

PC-банкінг або банкінг з використанням персонального комп'ютера це ДБО, що передбачає установку на комп'ютер клієнта програмного забезпечення (клієнтської частини) і підключення через мережу Інтернет.

Інтернет-банкінг (Internet-banking) це ДБО, за якої доступ до рахунків і операцій по рахунках відбувається через комп'ютер, що має доступ в Інтернет.

Мобільний банкінг (mobile-banking) це ДБО, яка передбачає установку на телефон клієнта програмного забезпечення (клієнтську частину) і підключення мобільного телефону до сервера через мережу Інтернет. Мобільний телефон стає засобом платежу, як і банківська карта. Мобільний банкінг зазвичай доступний лише власникам дебетових або кредитних карт банку.

Неповним варіантом мобільного банкінгу є SMS-банкінг, що дає змогу одержувати SMS виписки про операції по рахунках. Деякі банки пропонують також операційний доступ через оплату обмеженої кількості послуг, іноді - товарів.

Телефонний банкінг (phone-banking або телебанкінг) – це ДБО через спеціальну програму, за допомогою якої клієнти можуть здійснювати базові банківські операції за допомогою телефону, коли є можливість отримувати по телефону інформацію про стан рахунків, пластикових карт і платежів у банку. Інформація може бути голосовою, а також передаватися на факс або адресу електронної пошти.

Досить поширеною формою обслуговування стає обслуговування з використанням банкоматів (ATM-banking). Банкомати додатково можуть надавати можливість здійснювати грошові перекази, оплачувати рахунки, купувати ваучери, поповнювати рахунки мобільних телефонів тощо. Останнім часом популярними стають банкомати з використанням біометричної ідентифікації держателів карток (відбитки пальців), що значно підвищує безпеку здійснення транзакцій [57-59].

Розвиток технологій ДБО привів до появи нової класифікації банків:

- 1) традиційний банк, який має свої офіси та операційні зали і надає клієнтам класичні банківські послуги: управління платіжними засобами, кредитування і управління заощадженням;
- 2) віртуальний банк (virtual bank), який заснований на ДБО і здійснює діяльність у всевітній комп'ютерній мережі, працює з клієнтами виключно через Інтернет і не має філіальної мережі.
- 3) змішаний банк, який віддає перевагу поєднанню віртуальних і класичних технологій.

Перший віртуальний банк Security First Network Bank було відкрито в Америці в 1995 р. Він існує і понині, не має ні офісу, ні філій, операції клієнти банку здійснюють через Інтернет.

Сьогодні найпоширенішим каналом ДБО у світі є Інтернет-банкінг, кількість користувачів яким щороку збільшується. Зокрема, у ЄС кількість клієнтів, які користуються ДБО зросла з 16 % у 2004 р. до 40% у 2011 р. (рис. 3.5).

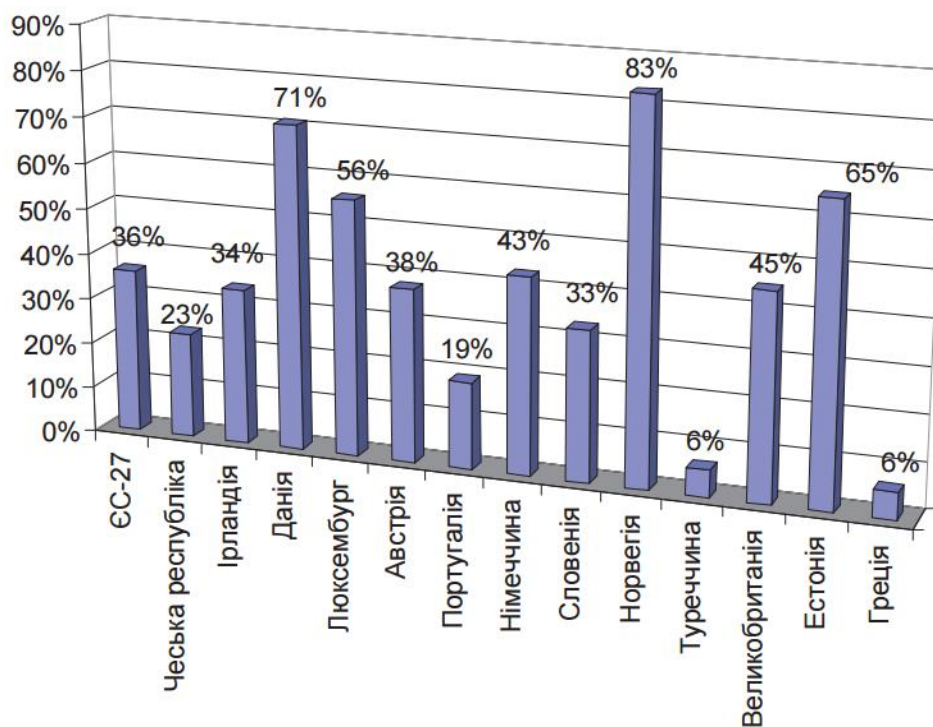

Рис. 3.5. Використання Інтернет-банкінгу в країнах ЄС на початку 2011 р.

За даними Online banking report в США майже всі лідери американського банківського бізнесу надають послугу Інтернет-банкінгу – Citicorp, Chase, Bank of America, Wachovia-First Union, Wells Fargo.

Останнім часом у фаховій літературі говорять про ДБО через так звані «фінансові супермаркети». Електронна система фінансового супермаркету передбачає можливість співпраці великої кількості різноманітних банківських та небанківських структур. Приклад функціональної схеми організації інформаційно- грошових потоків фінансового супермаркету в мережі Інтернет представлено на рис. 3.6.

Проведемо порівняння користувачів Інтернет-банкінгу в найбільших українських банках (табл. 3.4). Приміром, у Приватбанку підключення відбувається в самостійному режимі на сайті банку (комп'ютерна версія) чи на смартфоні (мобільна версія «Приват24»), а доступ до «Приват24» надається безкоштовно, без абонплати.

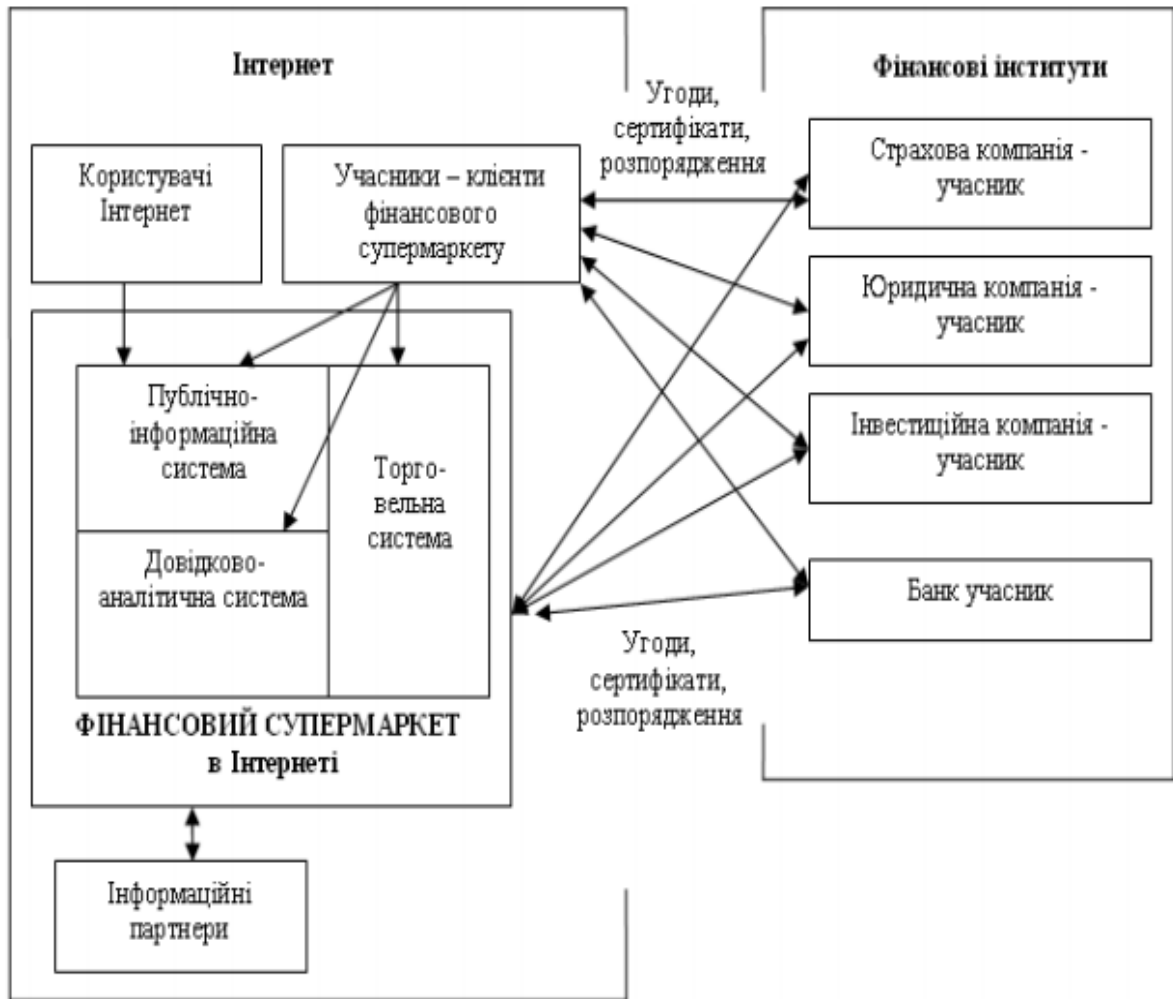

Рис. 3.6. Схема організації ДБО через фінансовий супермаркет в мережі Інтернет [59, с. 74]

Порівняно високими є комісійні за переказами по Україні у Ощадбанку. Щодо обслуговування українських клієнтів за кордоном, то аналіз виявляє певні труднощі. Приміром, якщо клієнт залишатиметься понад 2-х місяців за кордоном і надасть іноземний номер телефону для координації діяльності, то вітчизняні банки будуть сприймати такого клієнта іноземним громадянином і вимагатимуть декларацію про доходи, отриману за кордоном. Іншими словами, така дистанційне обслуговування поки що має певні недоліки.

Порівняння ДБО і користувачів Інтернет-банкінгу в банках України [60]

Банк	Назва системи Інтернет-банкінгу	Як підключитися до системи	Витрати і тарифи				Нестандартні функції та можливості
			Підключення	Перекази між рахунками	Перекази Всередині банку	Перекази по Україні	
Приватбанк	Приват24	В Інтернеті	0	0-0,5 від суми	0-1% від суми	Від 1% від суми	Обмін валют, перекази за кордон, бронювання готелів, авіа-та залізничних квитків
ПУМБ	ПУМБ Online	У відділенні	0	0	0	0	«Депозитний конструктор» - підбір депозиту за терміном, валюті та іншим умовам
Укрексімбанк	Enter-Exim	У відділенні (є можливість залишити на сайті заявку)	72	0	0	0,2% від суми	Заказ блокування / розблокування карт, зміна лімітів, настройка смс-інформування
Ощадбанк	Ощад24	На сайті банку	0	0	3 грн	1% + 5 грн	Управління картками (замовлення, блокування і заповнення заявки на отримання кредиту)

Перейдемо до аналізу рівня впровадження ДБО та інтернет-банкінгу банками України станом на 2017 рік (рис.3.7). Як бачимо, з першої групи банків, тобто банків з державною часткою, майже 67% впровадили в своїй діяльності інтернет-банкінг, що становить 4 з 6 банків у групі.

В другій групі, банки іноземних банківських груп, 20 з 25 мають систему інтернет-банкінгу, що становить 80%, а серед представників третьої групи –

банків з приватним капіталом – з 65 банків лише 42 використовують інтернет-банкінг, тобто майже 65%.

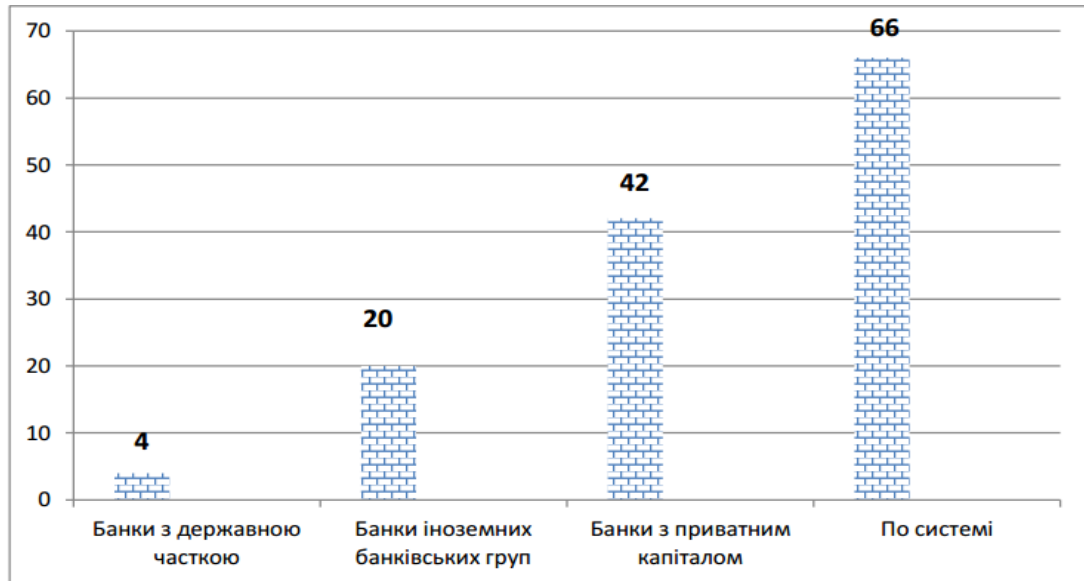

Рис. 3.7. Впровадження ДБО та інтернет-банкінгу в Україні станом на 2017 рік [61, с. 52]

Лише 21 із 96 банків, або 22%, пропонував своїм клієнтам мобільні додатки, через які можна управляти рахунками, здійснювати платежі, керувати депозитами, оплачувати комунальні послуги тощо. Кількість банків, що вже сьогодні використовують та пропонують своїм клієнтам приєднатися до використання мобільних технологій, зображено на (рис. 3.8).

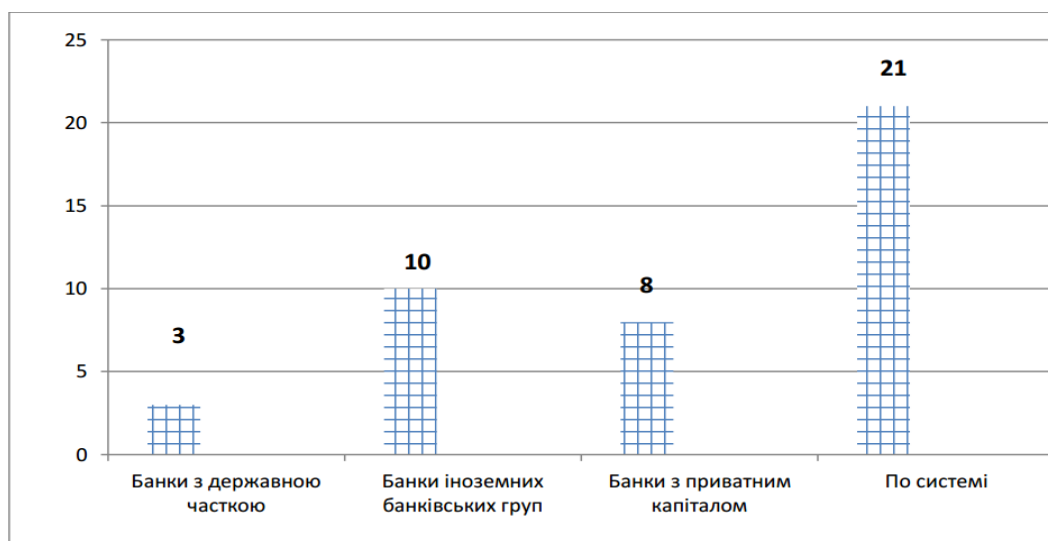

Рис. 3.8. Розподіл банків за мобільним банкінгом в Україні станом на 2017 рік [61, с. 52]

З рис. 3.8 видно, що в першій групі, банки з державною часткою, 3 з 6 банків пропонують своїм клієнтам мобільні додатки, що становить 50% банків у групі. В другій групі, тобто банків іноземних банківських груп, 40% банків впровадили в своїй діяльності мобільний банкінг, що становить 10 з 25 банків у групі; серед третьої групи, тобто серед банків з приватним капіталом, з 65 банків лише 8 використовують мобільний банкінг, тобто лише 12% банків у групі пропонують своїм клієнтам мобільні додатки

Розподіл за послугами ДБО наведено на рис.3.9.

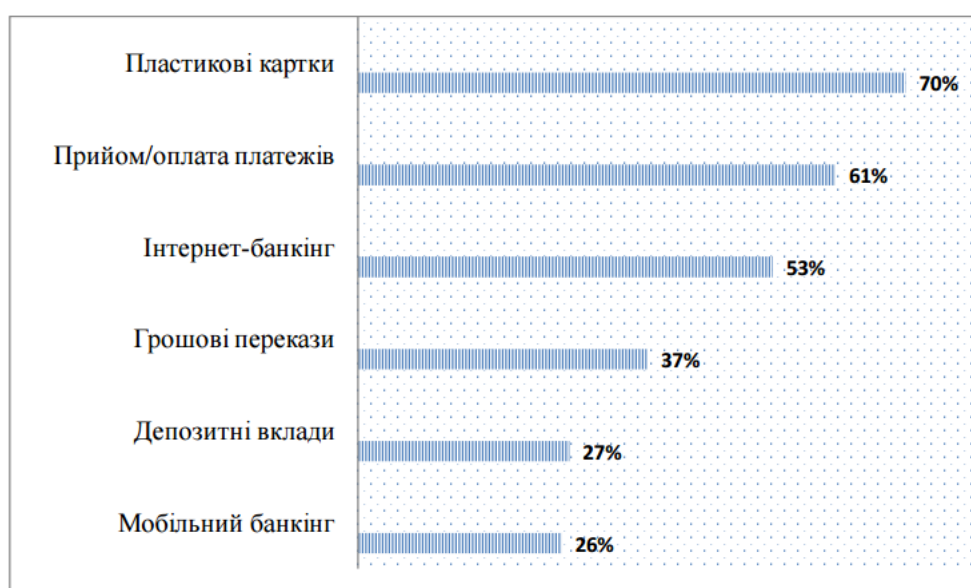

Рис. 3.9. Розподіл за послугами в Інтернеті при використанні ДБО [61, с. 52].

Найбільша довіра до ДБО в частині таких послуг як «видача та обслуговування пластикових карт», що склала 70%, «прийом і оплата платежів» (61%), «інтернет-банкінг» (53%). Інші банківські послуги не користуються такою популярністю, однак частка їх використання також суттєва.

До банків України з активним використанням ДБО можна віднести «ПриватБанк», в якому он-лайн карткою користуються близько 55% користувачів (рис.3.10). На другому місці «Райффайзен Банк Аваль» (12% користувачів), на третьому – АТ «УкрСиббанк» (5% розрахунків картами).

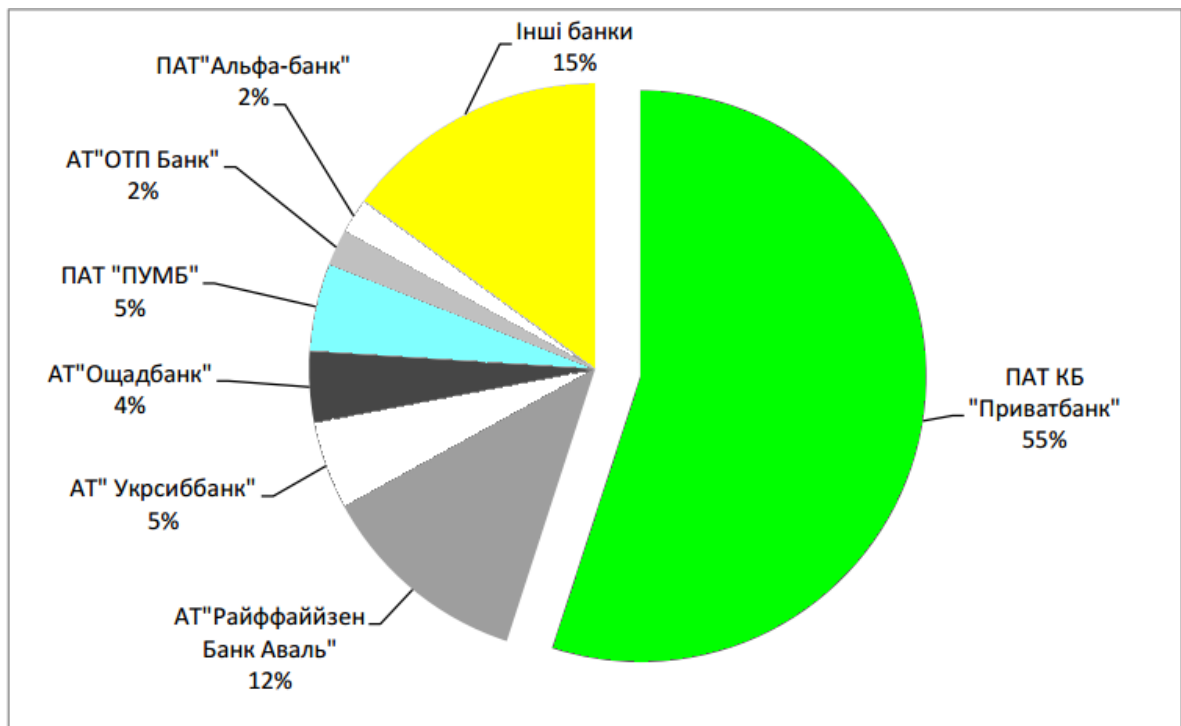

Рис. 3.10. Рівень онлайн-розрахунків картками українських банків [60-61]

У працях Л. В. Шірінян розроблено методологію оцінювання ДБО для ринку банківських послуг України на основі кількісних показників і порівняння з ринками банківських послуг інших країн [45, с. 46]. На думку авторів, в Україні почалася українська «банківська цифрова революція». Ми використаємо відповідні розрахунки і деякі важливі показники для оцінювання ДБО в Україні.

Авторами пропонується визначати відсоток населення працездатного віку, що користується інтернет-банкінгом і мобільним банкінгом:

$$\Omega_{\text{банкінг}} = 100\% N_{\text{банкінг}} / N_{\text{нас}}. \quad (3.3)$$

Тут $N_{\text{банкінг}}$ – кількість осіб, що користується інтернет-банкінгом та мобільним банкінгом, $N_{\text{нас}}$ – кількість населення країни працездатного віку.

Дані свідчать, що кількість осіб, які користуються інтернет-банкінгом оцінюється в Україні: для 2011 року на рівні 1,3%; 12% для 2016 року; 20% для 2023 року.

Порівняння з відповідними даними ринків банківських послуг інших країн світу наведено в табл.3.5. Як бачимо, лідерами за цим показником є такі країни як Канада і Велика Британія.

Таблиця 3.5

Дані використання ДБО в країнах світу в 2019 році

Країна	$\Omega_{\text{банкінг}}$, % населення
Німеччина	30
Велика Британія	65
Франція	63
Італія	45
Іспанія	44
Канада	69
Туреччина	43
Польща	44
Україна	23
Казахстан	46

Наступний показник – це частка обсягу операцій за картками банків, проведених клієнтами дистанційно (через інтернет):

$$\Omega_{\text{дистанція}} = 100\% \cdot \frac{BP_{\text{інтернет}}}{BP}. \quad (3.4)$$

Тут $BP_{\text{інтернет}}$ – обсяг операцій за банківськими картками в інтернеті, BP – обсяг безготівкових розрахунків за картками в країні.

Проведений аналіз виявляє поступове зростання частки інноваційних послуг і ДБО в Україні (табл.3.6 за звітними даними НБУ [39-41] та матеріалами роботи [45, с. 46]).

Таблиця 3.6

Динаміка використання ДБО на ринку банківських послуг України

Рік	$\Omega_{\text{дистанція}}$, % від обсягу безготівкових операцій за картками
2015	52,8
2016	60,5
2017	38,8
2018	41,5
2019	44,5

Згідно з даними НБУ показник $\Omega_{\text{дистанція}}$ стосовно обсягу банківських операцій, здійснених у мережі Інтернет дистанційно, виявляє коливання значень в межах від 30 до 60%. У 2017 році він був 38,8%, у 2019 році - став

44,5%; тобто майже половина обсягу всіх безготівкових розрахунків в країні нині здійснюється дистанційно.

Станом на 2019 рік близько 80% українських банків запровадили інтернет-банкінг і третина банків запровадили мобільний банкінг. (Загалом кількість користувачів інтернету в Україні у 2016 році склала близько 43,4% населення країни, у 2019 році – 75%.) Серед найбільш активних банків, що реалізують он-лайн сервіси інтернет-банкінгу можна виділити ПАТ КБ «ПриватБанк», АТ «Райффайзен Банк Аваль», АТ «УкрСиббанк», АТ «ОщадБанк», ПАТ «ПУМБ», АТ «Укрексімбанк», ПАТ «Альфа-Банк».

Для подальшого налізу ми пропонуємо гіпотезу 2, згідно з якою впровадження ДБО має сприяти зростанню комісійних доходів і зниженню адміністративних витрат банків. Для підтвердження такої гіпотези використаємо наведені дані і побудуємо регресійну модель.

За результативну ознаку ми взяли показник «адміністративних та інші операційних витрат банків» (Y). Факторами є величина «комісійних доходів банків» (X1), значення показника «фінансового результату банків» (X2), величина «коштів клієнтів банків» (X3).

Побудована регресійна модель дала змогу за даними банків України для 2015-2019 років побудувати кореляційну лінійну залежність у вигляді функції:

$$Y = -0,730X1 + 0,364X2 - 0,019X3 - 53637,45. \quad (3.5)$$

Такий результат підтверджується величиною показника множинної кореляції $R^2 = 0,88$. Відповідно до такої моделі зростання комісійних доходів банків на 100 грн має супроводжуватись зниженням адміністративних та інших операційних витрат на 73 грн, а зростання коштів клієнтів на 100 грн дає зменшення витрат на рівні 19 грн. Це підтверджує гіпотезу, що впровадження ДБО сприяє зростанню комісійних доходів і зниженню їх адміністративних витрат і показує, що вплив ДБО є значно сильніший ніж вплив коштів клієнтів.

Висновки до розділу 3

1. Ми запропонували і перевірили гіпотезу 1, згідно з якою зменшення кількості банків призводить до зменшення конкуренції банків. Побудована регресійна модель дала змогу за даними банків України для 2015-2019 років побудувати кореляційну функцію для високих кореляцій і показати, що зростання кількості банків покращує ступінь конкуренції та навпаки.

2. Дані свідчать, що загальні активи банків щороку збільшуються приблизно на 4-10%: на 10,6% у 2016 році та на 3,8% у 2019 році. Спостерігаються у цілому позитивні та повільні темпи приросту кредитування суб'єктів господарювання (виключення лише 2019 рік) і фізичних осіб (крім 2015-2016рр).

Ринок банківських послуг при звичається до роботи в умовах невисоких відсоткових ставок. Ставки за депозитами суттєво скорочувалися в 2016-2020р. Очікується, що ставки за кредитами у гривні, зокрема за іпотекою, стануть найнижчими протягом 2021 року, що відновить кредитування.

3. Розрахунки показника проникнення показали, що кредитування на ринку банківських послуг формує майже 25,9% ВВП України і є важливою складовою не лише нашого повсякденного життя і добробуту, а й економіки країни.

4. Перспективним є розвиток дистанційного банківського обслуговування, оскільки воно розробляється на підставі розпоряджень клієнта без його візиту в банк, зазвичай з використанням комп'ютерних мереж.

Вперше через Інтернет почали надавати банківські послуги у 1995 році – Security First Network Bank. У 2001 р. в Японії було відкрито он-лайн банк корпорації Sony. Першими банками с системою ДБО були англійський National Westminster Bank, North Carolina National Bank в США. Однією з причин стали існуючі обмеження на відкриття філій. Перші канали доступу до банківських послуг в Україні у 1980-1990-х роках переважно давали можливість лише здійснити перевірку рахунку

5. В Україні законодавчо закріплено, що ДБО – це комплекс інформаційних послуг за рахунком клієнта та здійснення операцій за рахунком на підставі дистанційних розпоряджень клієнта за допомогою систем «клієнт–банк», «клієнт – Інтернет – банк» (Інтернет-банкінг), «телефонний банкінг».

6. Он-лайн технології економлять фінансові ресурси банку за рахунок зменшення витрат на оренду приміщення, зменшення персоналу та витрат на оплату праці. З іншого боку, дистанційні системи дистрибуції можуть бути необмеженими географічним розташуванням банку.

7. Серед переваг і характерних ознак використання системи ДБО можна назвати такі:

- оперативність, зручність, програмний контроль ;
- доступність і низька вартість користування;
- різноманітність ДБО;
- масштабованість.

8. Розвиток технологій ДБО привів до появи нової класифікації банків:

- 1) традиційний банк, який має свої офіси та операційні зали;
- 2) віртуальний банк (virtual bank), який працює з клієнтами виключно через Інтернет і не має філіальної мережі.
- 3) змішаний банк, якій віддає перевагу поєднанню віртуальних і класичних технологій.

9. Станом на 2019 рік близько 80% українських банків запровадили ДБО. Серед найбільш активних банків, що реалізують он-лайн сервіси інтернет-банкінгу можна виділити ПАТ КБ «ПриватБанк», АТ «Райффайзен Банк Аваль», АТ «УкрСиббанк», АТ «ОщадБанк», ПАТ «ПУМБ», АТ «Укрексімбанк», ПАТ «Альфа-Банк».

10. Висунуто і перевірено гіпотезу 2, згідно з якою впровадження ДБО має сприяти зростанню комісійних доходів і зниженню адміністративних витрат банків. Обґрунтовано, що в середньому зростання комісійних доходів банків на 100 грн має супроводжуватись зниженням адміністративних та інших операційних витрат на 73 грн.

ВИСНОВКИ

1. Банківська послуга являє собою сукупність дій банку на замовлення клієнта на основі платності, спрямованих на задоволення потреб останнього стосовно забезпечення грошима, цінними паперами, дорогоцінними металами і капіталом.

Ринок банківських послуг відповідає за обмінно-перерозподільні відносини щодо купівлі-продажу специфічного товару – грошей і формує попит і пропозицію та ціну на цей товар. На ринку банківських послуг присутні покупці та продавці банківських послуг разом з сукупністю пропонованих для продажу банківських послуг. Такий ринок являє собою економічне середовище, в якому присутні органи регулювання ринку у вигляді НБУ та інших державних установ, банківські установи, які на конкуруючих умовах пропонують банківські послуги населенню і бізнесу і формують пропозицію банківських послуг (грошей), та споживачі банківських послуг, які формують попит на банківські послуги (гроші та банківські ресурси).

2. На розвиток ринку банківських послуг впливає ряд факторів, одні з яких стимулюють (підтримка держави банків в рамках реалізації різних спільних проектів, страхування вкладів фізичних осіб, розвиток інформаційних технологій), а інші стримують їх розвиток (слабка законодавча і нормативна база, нерівномірні умови конкуренції, недовіра населення до банків, нерозвиненість банківської інфраструктури).

3. Функціонування банківської системи незалежної України було започатковано в 1991 р. Законом Української РСР «Про банки та банківську діяльність». Формування ринку банківських послуг України відбувалося етапами. Наразі останній етап характеризується впливом світової пандемії КОВИД-19 на розвиток ринку банківських послуг України і перехід на дистанційне банківське обслуговування.

4. У 2019 році банки розподілялись таким чином:

- 5 банків з державною часткою (АТ «Ощадбанк», АТ КБ «ПриватБанк», АТ «Укрексімбанк», ПАТ АБ «УКРГАЗБАНК» і ПАТ «Розрахунковий центр з обслуговування договорів на фінансових ринках»);
- 21 банк належать до іноземних банківських груп;
- 50 банків, у яких відсутня державна частка.

5. Аналіз ринку за 2016-2019 роки показує поступове зростання рентабельності: від -12,7% у 2016 році до 4,2% у 2019 році, що становить різницю 16,9%.

Загальні активи банків щороку збільшуються приблизно на 4-10%: на 10,6% у 2016 році та на 3,8% у 2019 році.

Протягом 2016–2019 років спостерігається збільшення банківського капіталу: від 123,784 млрд грн. у 2017 році до 186,051 млрд. грн. у 2019 році. Частка регулятивного капіталу, порівняно зі статутним капіталом, була і залишається незначною в капіталі банків.

Аргументовано, що кредитування на ринку банківських послуг формує майже 25,9% ВВП України і є важливою складовою не лише нашого повсякденного життя і добробуту, а й економіки країни.

Банки України станом на 31 грудня 2019 року обслуговували 61,9 млн клієнтів: 2,5 млн клієнтів юридичних осіб; 59,4 млн клієнтів фізичних осіб.

6. Аналіз виявляє зростання концентрації банків і тенденції до зростання монополізації ринку банківських послуг України. Існують бар'єри, що заважають розвитку конкуренції на ринку банківських послуг України, приміром, наявність виключних повноважень банків державного сектору.

У роботі запропоновано і перевірено гіпотезу 1 щодо впливу кількості банків на конкуренцію. Побудовано регресійну модель і для високих кореляцій показано, що зростання кількості банків покращує ступінь конкуренції.

7. Перспективним є розвиток дистанційного банківського обслуговування, оскільки воно розробляється на підставі розпоряджень клієнта без його візиту в банк, зазвичай з використанням комп'ютерних мереж.

В Україні законодавчо закріплено, що дистанційне банківське обслуговування – це комплекс інформаційних послуг за рахунком клієнта та здійснення операцій за рахунком на підставі дистанційних розпоряджень клієнта за допомогою систем «клієнт–банк», «клієнт–Інтернет–банк» (Інтернет-банкінг), «телефонний банкінг».

8. Розвиток технологій дистанційного банківського обслуговування привів до появи нової класифікації банків:

- 1) традиційний банк, який має свої офіси та операційні зали;
- 2) віртуальний банк (virtual bank), який працює з клієнтами виключно через Інтернет і не має філіальної мережі.
- 3) змішаний банк, який віддає перевагу поєднанню віртуальних і класичних технологій.

9. Станом на 2019 рік близько 80% українських банків запровадили дистанційне банківське обслуговування. Серед найбільш активних банків, що реалізують он-лайн сервіси інтернет-банкінгу можна виділити ПАТ КБ «ПриватБанк», АТ «Райффайзен Банк Аваль», АТ «УкрСиббанк», АТ «ОщадБанк», ПАТ «ПУМБ», АТ «Укрексімбанк», ПАТ «Альфа-Банк».

Висунуто і перевірено гіпотезу 2 стосовно впливу дистанційного банківського обслуговування на зростання комісійних доходів і зниження адміністративних витрат банків. Обґрунтовано, що в середньому зростання комісійних доходів банків на 100 грн має супроводжуватись зниженням адміністративних та інших операційних витрат на 73 грн.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Остапкович Г. Деловая активность в банковской системе: состояние и перспективы. Банковское дело. 2003. № 8. С. 2-11.
2. Матук Ж. Финансовые системы Франции и других стран. В 2 т. / Пер. с фр. Т.1 в 2 кн. – М. : Финстатинформ, 1994. – 694 с.
3. Енциклопедія для банкіра. – У 2-ох т. / ред. кол.; за заг. ред. д-ра екон. наук, проф. Т.С. Смовженко, д-ра екон. наук, проф. П.В. Слав'юка. – К. : Вид-во УБС НБУ, 2013. – Т. 2: Практична термінологія. – 547 с.
4. Банковская энциклопедия / под ред. С.И. Лукаш, А.Л. Малютиной. – Днепропетровск : Изд-во «Баланс – Аудит», «Каисса Плюс», 1994. – 252 с.
5. Гавальда К., Стуфле Ж. Банковское право (Учреждения – Счета – Операции – Услуги). Переклад з франц. / Під ред. В.Я. Лисняка. – М. 1996. – 580 с.
6. Andrew W., Murinde V., Elgar E. Handbook of International Banking. W.: Mullineux Publishing, 2003. – 832 p.
7. Иванов А.Н. Платежные услуги американских банков. Деньги и кредит. 1997. № 9. С. 58-64.
8. Закон України «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2664-14#Text>
9. Перепечай Н.М. Перспективи розвитку ринку нетрадиційних банківських послуг. Фінанси України. 2009. № 3. С. 133-139.
10. Дзюблюк О.В. До питання про суть комерційного банку і специфіку банківського продукту. Вісник НБУ. 2001. №4. С. 60-62.
11. Шевцова М.Ю., Солодовник Ю.О. Ринок банківських послуг: динаміка розвитку та сегментації. Вісник Дніпропетровського університету. Серія «Економіка». 2011. Вип. 5(2). С. 149-155.
12. Ходаківська В.П., Данілов О.Д. Ринок фінансових послуг: навчальний посібник. Ірпінь : Академія ДПС України. 2001. – 501 с.

13. Безклубий І.А. Співвідношення понять «банківська послуга», «банківський правочин» і «банківська операція». Підприємництво, господарство і право. 2004. № 8. С. 51-65.
14. Роговський С. Категорія «банківська послуга»: визначення і особливості. Ринок цінних паперів. 2013. №9-10. С. 69-76.
15. Чернюк Д.С. Концептуальні основи функціонування світового ринку банківських послуг. Науковий вісник Херсонського державного університету. Сер. :Економічні науки. 2014. Вип. 7(1). С. 160-164.
16. Косова Т.Д., Циганов О.Р. Банківські операції : навч. пос. К.: Центр учбової літератури, 2008. – 372 с.
17. Науменкова С.В., Міщенко С.В. Ринок фінансових послуг. Навч. посібн. – К. : Знання. 2010. – 532 с.
18. Звіт про результати дослідження ринку банківських послуг у контексті порушення принципу конкурентного нейтралітету шляхом прийняття законодавчих та нормативно-правових актів, якими банки державного сектору наділяються виключними правами на надання банківських послуг в окремих сегментах ринку банківських послуг. Антимонопольний комітет України. Київ. 2020. – 72с.
19. Самуельсон П., Нордгауз В. Макроекономіка. К.: Основи, 1995. – 462с.
20. Котлер Ф. Основы маркетинга: Пер. с англ. – Новосибирск: Наука, 1992. – 736 с.
21. Смагін В.Л. Формування та розвиток фінансового ринку в умовах трансформаційної економіки: Монографія. – К.: КНЕУ, 2008. – 232 с.
22. Ткачук В.О. Маркетинг в банку [Підручник] -Тернопіль: "Синтез-Поліграф", 2006.- 225 с.
23. Николаева Т.П Банковский маркетинг [Учебно-методический комплекс] – М.: Изд. центр ЕАОИ. 2009. – 224 с.
24. Лютий І.О., Солодка О.О. Банківський маркетинг [Підручник]. К.: Центр учбової літератури, 2009. – 776 с.
25. Нікітін А.В. Маркетинг у банку [Підручник]. – К.: КНЕУ, 2006. – 432 с.

26. Дзюблюк О.В. Ринок банківських послуг : теоретичні аспекти організації і стратегія розвитку в Україні. Банківська справа. 2006. № 5-6. С. 23-35.
27. Закон України «Про банки і банківську діяльність». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14#Text>
28. Про систему гарантування вкладів фізичних осіб: Закон України від від 02.10.2012, № 5411-VI (зі змінами і доповненнями). Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4452-17#Text>
29. Вебсайт Фонду гарантування вкладів фізичних осіб. URL: <https://www.fg.gov.ua/>
30. Закон України «Про Кабінет Міністрів України»/ URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2591-17#Text>
31. Закон України «Про Національний банк України». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/679-14#Text>
32. Сайт Національного банку України. URL: <http://www.bank.gov.ua>
33. Закон України «Про захист економічної конкуренції» із змінами і доповненнями. Голос України. 2001. №37 від 27.02.2001. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2210-14>
34. Барановський О. Сьогодення світового ринку банківських послуг. Вісник Національного банку України. 2012. № 4. С. 18-23
35. «PayPal» в Україні. Матеріал з Вікіпедії. URL: <https://ru.wikipedia.org/wiki/PayPal#Украина>
36. Макаренко М.І. Посткризова реінкарнація ринку банківських послуг. Ефективна економіка. 2012. № 12. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua>.
37. Кифяк Р. Альтернативні канали продажу банківських продуктів як пріоритетний напрям розвитку банківського бізнесу. Вісник НБУ. 2011. № 10. С. 106-113.
38. Банківська система : підручник : [у 2-х частинах]. – Частина 1: Банківська система України та її економічні основи [текст] / колектив авторів; за ред. д-ра екон. наук, проф. Л. В. Шірінян. – К. : Видавництво Ліра-К, 2019. – 412 с.

39. Звіт про фінансову стабільність 2019. Національний банк України. 2019. 50 с.
40. Річний Звіт НБУ 2018. Національний банк України. – 2018. – 113 с.
41. Річний Звіт НБУ 2019. Національний банк України. – 2019. – 123 с.
42. Журнал «Insurance TOP». Ранжування банків за величиною власного капіталу в 2019 році URL: <https://forinsurer.com/ratings/banks/19/12/2>
43. Корецька Н. І. Процес концентрації ринку банківських послуг України: оцінка та стратегії позиціонування. Економічний форум. 2014. № 1. С. 196–204.
44. Рашкован В., Корнилюк Р. Концентрація банківської системи України: міфи та факти. Вісник Національного банку України. 2015. № 234. С. 6-38.
45. Шірінян А. С., Шірінян Л.В. Конкурентоспроможність ринку банківських послуг України: фактор масштабу. Економіка України. 2019. № 1. С. 42-65.
46. Шірінян Л.В. Фінансове регулювання страхового ринку України: проблеми теорії та практики: монографія. – К. : Видавництво «Центр Учбової Літератури», 2014. – 458 с.
47. Шірінян Л.В., Шірінян А. С. Конкуренція банків: Україна vs інші країни. Фінансові послуги. 2018. 5. С. 34-38.
48. Shaffer S. Conduct in a banking monopoly. Review of Industrial Organization. 2002. 20. P. 221-238.
49. Огляд банківського сектору. Національний банк України. 2020. – 12с.
50. Дистанционное банковское обслуживание / [колл. авторов. Аксенов и др.]. – М.: КНОРУС: ЦИП" СиР, 2010. - 328 с.
51. Дистанційне банківське обслуговування. Вікіпедія. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Дистанційне_банківське_обслуговування
52. Степаненко В. Электронные банковские услуги. Финансовый директор. 2011. № 1-2. С. 13-19.
53. Термінологічний словник з питань запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню

- тероризму, фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення та корупції / А. Г. Чубенко, М. В. Лошицький, Д. М. Павлов, С. С. Бичкова, О. С. Юнін. – Київ : Ваіте, 2018. – 314 с.
54. Рогач І.Ф., Сендзюк М.А., Антонюк В.А. Інформаційні системи у фінансово-кредитних установах: навч. посіб. – 2-ге вид., перероб. і доп. – К.: КНЕУ, 2001. – 239 с.
55. Сніщенко Р. Г., Гладкий В. В., Ардашов С. А. Основні аспекти автоматизації банківської діяльності. Вісник КДУ імені М. Остроградського. 2010. №5(64). Частина 1. С. 87-89.
56. Кривич Я.М. Поняття банківських інновацій та їх класифікація: Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України. 2007. Вип. 22. С. 104–111.
57. Захарченко О.М. Дистанційне банківське обслуговування на основі системи «клієнт-банк»: переваги та недоліки. Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України: зб. наук. праць. Суми: УАБС НБУ, 2010. Т. 30. С. 121-127.
58. Руда О. Л. Дистанційне обслуговування в банківській системі. Інфраструктура ринку. 2020. Випуск 3. С. 353-358.
59. Костогриз В. Г., Овчарук О. М. Дистанційне обслуговування як перспективна складова системи дистрибуції банківських продуктів. Торівля, комерція, підприємництво. 2011. Вип. 12. С.71-76.
60. Інформаційний Інтернет-портал Bankir.Ru. URL: <http://bankir.ru/>
61. Файдула М. В. Дистанційне обслуговування клієнтів банків та його розвиток в Україні. Магістерська робота з спеціальності 072 – Фінанси, банківська справа та страхування. Тернопільський національний економічний університет. 2018. – 100 с.

Консолідована фінансова звітність згідно з МСФЗ
за рік, що закінчився 31 грудня 2016 року
(в тисячах грн)

Консолідований звіт про фінансовий стан

	Примітки	2016р.	2015р.
Активи			
Грошові кошти та їх еквіваленти	7	10 292 755	12 580 391
Торгові цінні папери	9	808 776	225 198
Заборгованість кредитних установ	10	10 168 968	6 386 059
Кредити клієнтам	11	27 923 626	26 372 838
Активи, призначені для продажу	12	55 275	729
Інвестиційні цінні папери:	13		
– за справедливою вартістю, з відображенням переоцінки як прибутку або збитку		3 380 399	2 995 995
– наявні для продажу		1 172	1 172
Інвестиційна нерухомість	14	160 627	243 180
Основні засоби	15	1 972 930	2 137 287
Нематеріальні активи	16	387 256	429 603
Поточні активи з податку на прибуток		385 153	220 262
Відстрочені активи з податку на прибуток	17	743 261	1 108 431
Інші активи	19	1 084 439	872 080
Всього активи		57 364 637	53 573 225
Зобов'язання			
Заборгованість перед кредитними установами	20	3 295 105	5 634 999
Заборгованість перед клієнтами	21	44 103 262	39 879 899
Поточні зобов'язання з податку на прибуток		9	2 301
Субординований борг	23	–	2 101 210
Резерви	18	53 418	25 872
Інші зобов'язання	19	892 168	609 055
Всього зобов'язання		48 343 962	48 253 336
Капітал			
Статутний капітал	24	6 154 516	6 154 516
Додатково сплачений капітал		3 033 097	3 033 110
Резерви переоцінки	24	937 165	999 552
Резервні та інші фонди		318 739	318 739
Непокритий збиток		(1 246 779)	(5 045 420)
Всього капітал, що належить акціонерам Банку		9 196 738	5 460 497
Частка неконтролюючих акціонерів		(176 063)	(140 608)
Всього капітал		9 020 675	5 319 889
Всього капітал і зобов'язання		57 364 637	53 573 225

Від імені Правління Банку підписано та надано дозвіл на публікацію

Володимир Лавренчук

Людмила Макаренко

Голова Правління

Головний бухгалтер

19 квітня 2017 р.

Примітки на стор. 66-140 є невід'ємною частиною цієї консолідованої фінансової звітності згідно з МСФЗ

Консолідована фінансова звітність згідно з МСФЗ
за рік, що закінчився 31 грудня 2016 року
(в тисячах грн)

Консолідований звіт про прибутки та збитки

	Примітки	2016р.	2015р.
Процентні доходи			
Кредити клієнтам		5 159 406	5 440 901
Заборгованість кредитних установ		1 127 146	678 188
Цінні папери		425 174	370 724
		6 711 726	6 489 813
Процентні витрати			
Заборгованість перед клієнтами		(1 495 127)	(1 455 871)
Заборгованість перед кредитними установами		(276 332)	(361 792)
Субординований борг		(99 290)	(570 131)
Заборгованість перед Національним банком України		(984)	(742)
		(1 871 733)	(2 388 536)
Чисті процентні доходи		4 839 993	4 101 277
Резерв під зменшення корисності кредитів	7, 10, 11	28 515	(5 139 109)
Чисті процентні доходи/(витрати) після резерву під зменшення корисності кредитів		4 868 508	(1 037 832)
Комісійні доходи		2 934 552	2 389 397
Комісійні витрати		(1 037 828)	(673 294)
Чисті комісійні доходи	26	1 896 724	1 716 103
Чисті прибутки/(збитки) від операцій з іноземними валютами:			
– торгові операції		351 478	488 910
– курсові різниці		(221 894)	(2 399 557)
Чисті прибутки від операцій з цінними паперами:			
– торгові цінні папери		58 926	37 669
– інвестиційні цінні папери за справедливою вартістю, з відображенням переоцінки як прибутку або збитку		396 557	1 987 265
Переоцінка інвестиційної нерухомості	14	–	38 957
Інші доходи	27	211 561	204 881
Непроцентні доходи		796 628	358 125
Витрати на персонал	28	(1 537 178)	(1 343 431)
Знос і амортизація	15, 16	(330 828)	(340 522)
Інші адміністративні та операційні витрати	28	(1 510 245)	(1 378 929)
(Зменшення)/відновлення корисності інших активів та резерви	18	(63 332)	9 393
Переоцінка інвестиційної нерухомості	14	(33 754)	–
Непроцентні витрати		(3 475 337)	(3 053 489)
Прибуток/(збиток) до оподаткування		4 086 523	(2 017 093)
(Витрати)/дохід з податку на прибуток	17	(369 098)	183 827
Прибуток/(збиток) за рік		3 717 425	(1 833 266)
Припадає на:			
– акціонерів Банку		3 752 880	(1 781 446)
– частку неконтролюючих акціонерів		(35 455)	(51 820)
		3 717 425	(1 833 266)
Прибуток на акцію			
Чистий та скоригований прибуток/(збиток) на одну просту акцію (грн)	24	0,0610	(0,0552)

Примітки на стор. 66-140 є невід'ємною частиною цієї консолідованої фінансової звітності згідно з МСФЗ

Консолідований звіт про сукупний дохід

	Примітки	2016р.	2015р.
Прибуток/(збиток) за рік		3 717 425	(1 833 266)
Інший сукупний дохід			
Статті, які не будуть перенесені до прибутків або збитків:			
Переоцінка будівель	24	(3 332)	225 252
Зменшення корисності будівель	15, 24	(16 943)	(45 008)
Податок на прибуток від переоцінки та зменшення корисності будівель	17, 24	3 649	(33 257)
Всього статті, які не будуть перенесені до прибутків або збитків		(16 626)	146 987
Інший сукупний (збиток)/дохід за рік за вирахуванням податків		(16 626)	146 987
Всього сукупний дохід/(збиток) за рік		3 700 799	(1 686 279)
Припадає на:			
– акціонерів Банку		3 736 254	(1 634 459)
– частку неконтролюючих акціонерів		(35 455)	(51 820)
		3 700 799	(1 686 279)

Консолідований звіт про зміни в капіталі

	Відноситься до акціонерів Банку						Всього	Частка неконтролюючих акціонерів	Всього капітал
	Примітки	Статутний капітал	Додатково сплачений капітал	Резерви переоцінки	Резервні та інші фонди	(Непокритий збиток)/ нерозподілений прибуток			
1 січня 2015р.		3 002 775	3 033 375	894 446	318 739	(3 305 855)	3 943 480	(88 788)	3 854 692
Всього сукупний збиток за рік		-	-	146 987	-	(1 781 446)	(1 634 459)	(51 820)	(1 686 279)
Амортизація резерву переоцінки	24	-	-	(22 387)	-	22 387	-	-	-
Перенесення резерву переоцінки при вибутті будівель	24	-	-	(5 776)	-	5 776	-	-	-
Перенесення податкового ефекту від переоцінки та зменшення корисності будівель	24	-	-	(13 718)	-	13 718	-	-	-
Операції з акціонерами, відображені в капіталі:									
Збільшення акціонерного капіталу	24	3 151 741	-	-	-	-	3 151 741	-	3 151 741
Витрати, пов'язані із збільшенням акціонерного капіталу		-	(265)	-	-	-	(265)	-	(265)
31 грудня 2015р.		6 154 516	3 033 110	999 552	318 739	(5 045 420)	5 460 497	(140 608)	5 319 889
Всього сукупний дохід за рік		-	-	(16 626)	-	3 752 880	3 736 254	(35 455)	3 700 799
Амортизація резерву переоцінки	24	-	-	(24 672)	-	24 672	-	-	-
Перенесення резерву переоцінки при вибутті будівель	24	-	-	(18 644)	-	18 644	-	-	-
Перенесення податкового ефекту від переоцінки та зменшення корисності будівель	24	-	-	(2 445)	-	2 445	-	-	-
Витрати, пов'язані із збільшенням акціонерного капіталу		-	(13)	-	-	-	(13)	-	(13)
31 грудня 2016р.		6 154 516	3 033 097	937 165	318 739	(1 246 779)	9 196 738	(176 063)	9 020 675

Консолідований звіт про рух грошових коштів

	Примітки	2016р.	2015р.
Рух грошових коштів у процесі операційної діяльності			
Процентні доходи, що отримані		7 039 151	6 163 329
Процентні витрати, що сплачені		(1 840 276)	(2 512 771)
Комісійні доходи, що отримані		2 942 938	2 408 870
Комісійні витрати, що сплачені		(1 037 828)	(673 294)
Результат операцій з торговими цінними паперами		14 911	26 834
Результат операцій з інвестиційними цінними паперами за справедливою вартістю, з відображенням переоцінки як прибутку або збитку		53 357	1 570 279
Результат операцій з іноземною валютою		351 478	488 910
Інші отримані операційні доходи		159 217	172 019
Виплати на утримання персоналу, сплачені		(1 431 249)	(1 370 510)
Адміністративні та інші операційні витрати, сплачені		(1 374 333)	(1 329 691)
Податок на прибуток, (сплачений)/отриманий		(168 431)	1 831
Рух грошових коштів у процесі операційної діяльності до змін в операційних активах та зобов'язаннях		4 708 935	4 945 806
<i>Чисте (збільшення)/зменшення операційних активів:</i>			
Торгові цінні папери		(507 270)	(4 710)
Інвестиційні цінні папери за справедливою вартістю, з відображенням переоцінки як прибутку або збитку		(779)	1 865 135
Кошти в інших банках		(3 724 319)	(6 256 208)
Кредити та заборгованість клієнтів		(941 638)	5 631 863
Інші активи		(250 695)	410 198
<i>Чисте збільшення/(зменшення) операційних зобов'язань:</i>			
Короткострокові кошти банків		(122 028)	125 054
Кошти клієнтів		2 987 862	5 736 030
Інші зобов'язання		76 553	23 846
Чисті грошові кошти від операційної діяльності		2 226 621	12 477 014
Рух грошових коштів у процесі інвестиційної діяльності			
Придбання цінних паперів у портфелі Банку на продаж		(2 700 000)	–
Надходження від реалізації цінних паперів у портфелі Банку на продаж		2 700 000	–
Надходження від погашення цінних паперів у портфелі Банку до погашення		–	240 411
Придбання інвестиційної нерухомості		(1 095)	(61 841)
Надходження від реалізації інвестиційної нерухомості		43 324	16 609
Надходження від реалізації активів на продаж		72 975	19 925
Придбання основних засобів		(184 649)	(157 930)
Надходження від реалізації основних засобів		6 702	19 168
Придбання нематеріальних активів		(70 628)	(83 392)
Дивіденди, що отримані		–	6
Чисті грошові кошти використані у інвестиційної діяльності		(133 371)	(7 044)
Рух грошових коштів у процесі фінансової діяльності			
Емісія простих акцій		(13)	3 151 476
Погашення субординованого боргу		(2 351 013)	(4 802 508)
Повернення довгострокової заборгованості перед кредитними установами		(2 798 249)	(6 997 387)
Дивіденди сплачені		(19)	(288)
Чисті грошові кошти, використані у фінансовій діяльності		(5 149 294)	(8 648 707)
Вплив курсових різниць на грошові кошти та їх еквіваленти		768 408	2 080 200
Чиста зміна грошових коштів та їх еквівалентів		(2 287 636)	5 901 463
Грошові кошти та їх еквіваленти на початок року	7	12 580 391	6 678 928
Грошові кошти та їх еквіваленти на кінець року	7	10 292 755	12 580 391

Примітки на стор. 66-140 є невід'ємною частиною цієї консолідованої фінансової звітності згідно з МСФЗ

Консолідований звіт про фінансовий стан

	Примітки	2018	2017
Активи			
Грошові кошти та їх еквіваленти	7	10 362 053	10 297 228
Торгові активи	9	690 495	1 127 477
Заборгованість кредитних установ	10	7 630 836	8 032 433
Кредити клієнтам	11	47 317 516	37 348 686
Активи, призначені для продажу	12	20 848	56 170
Інвестиційні цінні папери:	13		
– за справедливою вартістю, з відображенням переоцінки як прибутку або збитку		–	5 925 271
– за справедливою вартістю, з переоцінкою через інший сукупний дохід		3 455 556	–
Інвестиційна нерухомість	14	133 064	151 860
Основні засоби	15	2 331 965	2 037 965
Нематеріальні активи	16	437 609	412 083
Поточні активи з податку на прибуток		–	545 070
Відстрочені активи з податку на прибуток	17	43 661	31 643
Інші активи	19	1 377 230	1 050 930
Всього активи		73 800 833	67 016 816
Зобов'язання			
Торгові зобов'язання		6 955	4 689
Заборгованість перед кредитними установами	20	1 148 692	2 533 468
Заборгованість перед клієнтами	21	58 359 863	52 272 275
Поточні зобов'язання з податку на прибуток		248 191	709
Резерви	18	163 432	80 050
Інші зобов'язання	19	2 182 607	1 285 072
Всього зобов'язання		62 109 740	56 176 263
Капітал			
Статутний капітал	24	6 153 411	6 154 516
Додатково сплачений капітал		3 030 744	3 033 097
Резерви переоцінки	24	837 802	889 941
Резервні та інші фонди		734 142	509 771
Нерозподілений прибуток		965 420	300 560
Всього капітал, що належить акціонерам Банку		11 721 519	10 887 885
Частка неконтролюючих акціонерів		(30 426)	(47 332)
Всього капітал		11 691 093	10 840 553
Всього капітал і зобов'язання		73 800 833	67 016 816

Від імені Правління Банку підписано та надано дозвіл на публікацію

Володимир Лавренчук

Голова Правління

17 квітня 2019р.

Людмила Макаренко

Головний бухгалтер

Консолідований звіт про прибутки та збитки

	Примітки	2018	2017
Процентні доходи, розраховані за методом ефективної ставки відсотка		8 691 320	6 294 500
Інші процентні доходи		260 145	857 843
Процентні витрати		(1 854 033)	(1 459 861)
Чисті процентні доходи	26	7 097 432	5 692 482
Комісійні доходи		4 593 322	3 849 766
Комісійні витрати		(2 119 746)	(1 505 339)
Чисті комісійні доходи	27	2 473 576	2 344 427
Кредитні прибутки/(збитки)	28	648 780	1 723 471
Чисті прибутки/(збитки) від операцій з іноземними валютами:			
– торгові операції		344 240	322 215
– курсові різниці		(8 417)	(63 815)
Чисті збитки від операцій з торговими активами/зобов'язаннями		(37 245)	(15 466)
Чисті прибутки від операцій з фінансовими активами за справедливою вартістю, з відображенням переоцінки як прибутку або збитку		–	40 048
Чисті прибутки від операцій з фінансовими активами, що в обов'язковому порядку оцінюються за справедливою вартістю, з відображенням переоцінки як прибутку або збитку		5	
Чисті збитки від припинення визнання фінансових активів за справедливою вартістю, з переоцінкою через інший сукупний дохід		(18 050)	
Чисті прибутки від припинення визнання фінансових активів за амортизованою собівартістю	29	71 433	
Чисті збитки від модифікації фінансових активів	30	(30 043)	
Інші доходи	31	118 877	157 022
Непроцентні доходи		440 800	440 004
Витрати на персонал	32	(2 038 208)	(1 668 669)
Знос і амортизація	15, 16	(454 529)	(415 402)
Інші адміністративні та операційні витрати	32	(1 733 011)	(1 527 204)
Зменшення корисності інших нефінансових активів та резерви	18,19	(67 478)	(64 848)
Переоцінка інвестиційної нерухомості	14	2 163	–
Зменшення корисності активів, призначених для продажу		(1 579)	(618)
Непроцентні витрати		(4 292 642)	(3 676 741)
Прибуток до оподаткування		6 367 946	6 523 643
Витрати з податку на прибуток	17	(1 133 121)	(1 204 622)
Прибуток за рік		5 234 825	5 319 021
Припадає на:			
– акціонерів Банку		5 216 510	5 327 168
– частку неконтролюючих акціонерів		18 315	(8 147)
		5 234 825	5 319 021
Прибуток на акцію			
Чистий та скоригований прибуток на одну просту акцію (грн.)	24	0,0848	0,0866

Консолідований звіт про сукупний дохід

	Примітки	2018	2017
Прибуток за рік		5 234 825	5 319 021
Інший сукупний дохід			
Статті, які переносяться чи можуть бути перенесені до прибутків або збитків:			
Фінансові активи за справедливою вартістю, з переоцінкою через інший сукупний дохід:			
Чиста зміна справедливої вартості	24	(200 937)	
Зміни резерву під очікувані кредитні збитки	24,28	21 986	
Перенесення у прибутки або збитки	24	7 255	
Податок на прибуток	24	30 472	
Всього статті, які переносяться чи можуть бути перенесені до прибутків або збитків		(141 224)	—
Статті, які не будуть перенесені до прибутків або збитків:			
Переоцінка будівель	24	29 227	(7 816)
Податок на прибуток від переоцінки будівель	17,24	(5 261)	1 407
Всього статті, які не будуть перенесені до прибутків або збитків		23 966	(6 409)
Інший сукупний збиток за рік за вирахуванням податків		(117 258)	(6 409)
Всього сукупний дохід за рік		5 117 567	5 312 612
Припадає на:			
– акціонерів Банку		5 099 252	5 320 759
– частку неконтролюючих акціонерів		18 315	(8 147)
		5 117 567	5 312 612

Консолідований звіт про зміни в капіталі

	Відноситься до акціонерів Банку						Всього	Частка неконтролюючих акціонерів	Всього капітал
	При-мітки	Статутний капітал	Додатково сплачений капітал	Резерви переоцінки	Резервні та інші фонди	(Непокритий збиток)/ нерозподілений прибуток			
1 січня 2017		6 154 516	3 033 097	937 165	318 739	(1 246 779)	9 196 738	(176 063)	9 020 675
Всього сукупний дохід за рік		-	-	(6 409)	-	5 327 168	5 320 759	(8 147)	5 312 612
Амортизація резерву переоцінки	24	-	-	(23 501)	-	23 501	-	-	-
Перенесення резерву переоцінки при вибутті будівель	24	-	-	(16 431)	-	16 431	-	-	-
Перенесення податкового ефекту від переоцінки будівель	24	-	-	(883)	-	883	-	-	-
Перерахування нерозподіленого прибутку до резервних та інших фондів	24	-	-	-	191 032	(191 032)	-	-	-
Операції з акціонерами, відображені в капіталі:									
Збільшення акціонерного капіталу	36	-	-	-	-	-	-	136 878	136 878
Дивіденди, оголошені акціонерам Банку	24	-	-	-	-	(3 629 612)	(3 629 612)	-	(3 629 612)
31 грудня 2017		6 154 516	3 033 097	889 941	509 771	300 560	10 887 885	(47 332)	10 840 553
1 січня 2018		6 154 516	3 033 097	889 941	509 771	300 560	10 887 885	(47 332)	10 840 553
Вплив від переходу на МСФЗ 9	4	-	-	129 555	-	(146 619)	(17 064)	(1 409)	(18 473)
1 січня 2018 з врахуванням впливу від переходу на МСФЗ 9	24	6 154 516	3 033 097	1 019 496	509 771	153 941	10 870 821	(48 741)	10 822 080
Всього сукупний дохід за рік		-	-	(117 258)	-	5 216 510	5 099 252	18 315	5 117 567
Амортизація резерву переоцінки	24	-	-	(23 120)	-	23 120	-	-	-
Перенесення резерву переоцінки при вибутті будівель	24	-	-	(35 641)	-	35 641	-	-	-
Перенесення податкового ефекту від переоцінки будівель	24	-	-	(5 675)	-	5 675	-	-	-
Перерахування нерозподіленого прибутку до резервних та інших фондів	24	-	-	-	224 371	(224 371)	-	-	-
Дивіденди, оголошені акціонерам Банку	24	-	-	-	-	(4 245 096)	(4 245 096)	-	(4 245 096)
Викуп власних акцій	24	(1 105)	(2 353)	-	-	-	(3 458)	-	(3 458)
31 грудня 2018		6 153 411	3 030 744	837 802	734 142	965 420	11 721 519	(30 426)	11 691 093

Примітки на стор. 78-191 є невід'ємною частиною цієї консолідованої фінансової звітності згідно з МСФЗ

Консолідований звіт про рух грошових коштів

	Примітки	2018	2017
Рух грошових коштів у процесі операційної діяльності			
Процентні доходи, що отримані		8 712 782	7 303 721
Процентні витрати, що сплачені		(1 812 052)	(1 462 638)
Комісійні доходи, що отримані		4 632 878	3 831 349
Комісійні витрати, що сплачені		(2 119 746)	(1 505 339)
Результат операцій з торговими активами/зобов'язаннями		(25 707)	(12 272)
Результат операцій з фінансовими активами, що в обов'язковому порядку оцінюються за справедливою вартістю, з відображенням переоцінки як прибутку або збитку		5	–
Результат операцій з фінансовими активами за справедливою вартістю, з відображенням переоцінки як прибутку або збитку		–	254
Результат операцій з фінансовими активами за справедливою вартістю, з переоцінкою через інший сукупний дохід		(7 765)	–
Чисті прибутки від операцій з іноземними валютами		344 240	322 214
Інші отримані операційні доходи		93 361	166 400
Виплати на утримання персоналу, сплачені		(1 988 133)	(1 639 817)
Адміністративні та інші операційні витрати, сплачені		(1 667 277)	(1 493 370)
Податок на прибуток, сплачений		(345 395)	(650 814)
Рух грошових коштів у процесі операційної діяльності до змін в операційних активах та зобов'язаннях		5 817 191	4 859 688
<i>Чисте (збільшення)/зменшення операційних активів:</i>			
Торгові активи		400 119	(295 974)
Інвестиційні цінні папери за справедливою вартістю, з відображенням переоцінки як прибутку або збитку		–	(2 409 453)
Інвестиційні цінні папери за справедливою вартістю, з переоцінкою через інший сукупний дохід		2 153 455	–
Кошти в інших банках		507 884	2 211 533
Кредити та заборгованість клієнтів		(8 985 295)	(7 568 244)
Інші активи		(309 030)	62 020
<i>Чисте збільшення/(зменшення) операційних зобов'язань:</i>			
Торгові зобов'язання		(4 689)	(804)
Короткострокові кошти банків		(996 798)	1 072 243
Кошти клієнтів		6 484 795	7 090 606
Інші зобов'язання		806 884	300 158
Чисті грошові кошти від операційної діяльності		5 874 516	5 321 773
Рух грошових коштів у процесі інвестиційної діяльності			
Придбання інвестиційної нерухомості		(5 826)	–
Надходження від реалізації інвестиційної нерухомості		16 618	10 538
Надходження від реалізації активів на продаж		58 513	39 300
Придбання основних засобів		(684 458)	(374 694)
Надходження від реалізації основних засобів		5 762	28 341
Придбання нематеріальних активів		(220 470)	(163 685)
Чисті грошові кошти, використані у інвестиційній діяльності		(829 861)	(460 200)
Рух грошових коштів у процесі фінансової діяльності			
Внески до капіталу грошовими коштами, окрім емісії акцій		–	136 878
Викуп власних акцій		(3 458)	–
Повернення інших залучених коштів	20	(369 343)	(1 841 905)
Дивіденди, сплачені		(4 244 207)	(3 629 451)
Чисті грошові кошти, використані у фінансовій діяльності		(4 617 008)	(5 334 478)
Вплив курсових різниць на грошові кошти та їх еквіваленти		(362 822)	477 378
Чиста зміна грошових коштів та їх еквівалентів		64 825	4 473
Грошові кошти та їх еквіваленти на початок року	7	10 297 228	10 292 755
Грошові кошти та їх еквіваленти на кінець року	7	10 362 053	10 297 228

Примітки на стор. 78-191 є невід'ємною частиною цієї консолідованої фінансової звітності згідно з МСФЗ